

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

งานวิจัยเรื่อง “การรายงานข่าวโทรทัศน์เหตุการณ์ปล้นคลังอาวุธหน่วยทักษิณพัฒนา ระหว่างวันที่ 28 เมษายน - 5 พฤษภาคม 2546” ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ มาเป็นแนวทางและกรอบในการศึกษาดังต่อไปนี้

- 1.แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่องและการเล่าเรื่องในข่าว
- 2.แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับข่าว
- 3.ทฤษฎีสัญญาวิทยาและการเข้ารหัสทางโทรทัศน์
- 4.แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบสร้างเป็นความจริงในข่าว

แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง

1.1แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่องเป็นองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นมาอย่างจริงจังในช่วงหลังคริสต์วรรษที่ 20 การศึกษาเรื่องเล่าได้กลายมาเป็นสาขาวิชาการเฉพาะอย่างเต็มตัว มีการกำหนดวัตถุประสงค์และวัตถุประสงค์ที่ศึกษา มีการกำหนดวิธีการที่ใช้ศึกษา เพราะฉะนั้นจึงเกิดเป็นองค์ความรู้ชุดหนึ่ง ซึ่งอาจจะเรียกรวมๆ ว่าเป็นศาสตร์แห่งการเล่าเรื่อง (Narratology) ซึ่งก็คือศาสตร์ที่ศึกษาตัว narrative อาจกล่าวได้ว่า narratology ถือกำเนิดมาด้วยจิตสำนึกที่ว่า ถึงแม้เรื่องเล่าจะใช้สื่อที่ต่างกันไปอาจจะเป็นภาพหรือตัวอักษร ใช้รูปแบบที่แตกต่างกันไปและมีเนื้อหาที่หลากหลาย แต่เรื่องเล่ามีคุณสมบัติบางประการที่ทำให้เป็นเรื่องเล่า เป็นคุณสมบัติร่วมที่จะพบได้ในเรื่องเล่าที่หลากหลาย คุณสมบัติที่ว่าก็คือนิยามของเรื่องเล่านั่นเอง ซึ่งก็คือกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ตั้งแต่ต้นจนจบ

Narratology เกิดจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ในการศึกษาเรื่องเล่าใน 3 จุดด้วยกันคือ (นพพร ประชากุล, 2541)

1. การเปลี่ยนแปลงนิยามของเรื่องเล่า คือเปลี่ยนจากเดิมที่เรามองว่า เรื่องเล่าเป็นภาพสะท้อนของความเป็นจริง (reflection) มาเป็นการมองใหม่ว่าเรื่องเล่าไม่ได้เป็นสิ่งสะท้อนโลกแห่ง

ความเป็นจริง แต่เรื่องเล่ามีการประกอบสร้างในตัวของมันเอง ฉะนั้น ในจุดที่เราจะหันมาให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่า construction ของเรื่องเล่ามากกว่ามองว่ามันสะท้อนความเป็นจริงที่อยู่ข้างนอก

Reflection   →   construction

ในศตวรรษที่ 19 ถึงกลางศตวรรษที่ 20 การศึกษาเรื่องเล่าถูกครอบงำด้วยทัศนะที่ว่า เรื่องเล่าเป็นการลอกเลียนความเป็นจริง เป็น imitation ของ reality ลอกเลียนความเป็นจริง หรือแสดงแทนความเป็นจริง ซึ่งทัศนะเช่นนี้มีผลทำให้การศึกษาเรื่องเล่ามีแนวโน้มที่เป็นการนำเอาตรรกะที่ใช้กับโลกแห่งความเป็นจริงที่ใช้กับเรื่องข้างนอกเรื่องเล่ามาจับตัวเรื่องเล่า แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเรื่องเล่าสัมพันธ์กับโลกแห่งความเป็นจริง เพราะอย่างน้อยที่สุดเรื่องเล่าก็สร้างความรู้สึกลวงให้กับเราได้เหมือนกับว่าเราได้มีประสบการณ์จริง ความรู้สึกลวงที่ว่านี้ในยุคก่อนเราจะบอกว่ามันเกิดจากการที่เรงเล่าไปเลียนแบบความเป็นจริง แต่เมื่อนำมาพิจารณาอย่างจริงจังในภายหลังจะเห็นว่าเป็นการนำเอา concept และวิธีการจากข้างนอกเข้ามาศึกษาเรื่องเล่า แต่แท้จริงแล้วการเล่าเรื่องมีหลักการประกอบสร้าง (principle of construction) อยู่ในตัวของมันเองซึ่งหลักของการประกอบสร้างจะเป็นไปตามตรรกะภายใน ตัวของเรื่องเล่า(internal logic) ไม่ใช่ตรรกะที่มาจากข้างนอก (external logic) แล้วมาบังคับตัวเรื่องเล่าให้เป็นไปตามนั้น

2. การเปลี่ยนแปลงในกระบวนทัศน์ของการศึกษาคือ เรื่องขอบเขตของการเล่าเรื่องจากเดิมที่เรื่องเล่าจะถูกมองว่าจำกัดอยู่เฉพาะในวรรณกรรมเป็นเรื่องสมมติ (fiction) ตอนนีขอบเขตของการศึกษาเรื่องเล่าได้ขยายจาก fiction ออกไปสู่ตัวบทประเภทอื่นที่เราเรียกว่า non-fiction ขอบเขตของตัวเรื่องเล่ากว้างขึ้นจากเดิมที่มีแต่เรื่องสั้น นิยาย ขยายออกไปสู่ข่าว สารคดี ฯลฯ

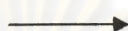
Fiction   →   non-fiction

เรื่องเล่าไม่ได้จำกัดอยู่แค่เรื่องสั้นหรือนวนิยาย แต่ยังมีวาทกรรมประเภทอื่นอีกมากมายที่มีลักษณะของเรื่องเล่าและนอกจากนี้เรื่องเล่าก็ยังไม่จำกัดคือว่า ต้องสื่อด้วยภาษาเพียงอย่างเดียว อีกทั้งยังหันมาสนใจเรื่องที่เป็น non-fiction เช่นข่าว หรือสารคดีมากขึ้น เพราะถึงแม้ข่าวจะพยายามถ่ายทอดความเป็นจริง แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องผ่านกระบวนการของการเล่าเรื่อง ซึ่งจะต้องมีการเลือกว่าเรื่องอะไรที่จะเอามาเล่า อะไรสำคัญ อะไรถูกกดไว้ในมุมมืด อะไรถูกชูให้เด่น และการเล่าก็ไม่ใช่ว่าเล่าตั้งแต่ต้นจนจบของเหตุการณ์นั้นๆ แต่มีการสลับลำดับ chronology อีกด้วย กล่าวได้ว่าเราสามารถนำเอาศาสตร์เรื่องเล่าหรือ narratology ไปใช้กับข่าว หรือสารคดีที่จากเดิมมองว่าสารคดี

เป็นการถ่ายทอดความจริง ก็จะเป็นแง่มุมที่น่าสนใจว่าจริงๆ แล้วสารคดี มีrhetoric มีวาทศิลป์ของมันซึ่ง ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับความเป็นจริงเลย

3. การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ในการศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงจุดเน้นของเป้าหมายในการศึกษาเรื่องเล่า จากเดิมที่เน้นเรื่องความซาบซึ้ง เปลี่ยนมาเน้นที่ความเข้าใจ (understanding) เป็นหลักแทน เปลี่ยนมาเป็นการพยายามทำความเข้าใจกับตัวเรื่องเล่ามากกว่า

appreciation

understanding

จากเดิมที่การศึกษาการเล่าเรื่องจำกัดอยู่ในวงวรรณกรรมที่มีเป้าหมายหลักอยู่ที่ความซาบซึ้ง (appreciation) เป็นเรื่องในเชิงสุนทรียศาสตร์ เมื่อขยายขอบเขตจากวรรณกรรมมาสู่เรื่องเล่าแบบอื่นๆ จึงต้องเปลี่ยนจุดเน้นมาที่การทำความเข้าใจกระบวนการสื่อความหมายที่อยู่ในเรื่องเล่า นั้น ซึ่งการพยายามที่จะเข้าใจกระบวนการการสื่อความหมายมักนำเราไปสู่การวิเคราะห์ค่านิยมอุดมการณ์ที่สื่อผ่านเรื่องเล่านั้นออกมา

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เน้นไปที่การเริ่มศึกษาตรรกะในข่าว โดยได้รับอิทธิพลจากความคิดของนักทฤษฎีการเล่าเรื่อง (Narratologist) ในการพยายามหาว่า การเล่าเรื่องของนักข่าวนั้นมีกฎเกณฑ์ธรรมเนียมปฏิบัติหรือไม่ หรือว่าเล่าเรื่อง 10 เรื่อง ก็มี 10 แบบ หรือสุดท้ายมักจะเสนอชุดความจริงซ้ำๆ ด้วยการเล่าเรื่อง (Narrative) แบบเดิมๆ รวมถึงการศึกษาว่า สังคมแต่ละสังคมมี narrative เฉพาะตัวตามวัฒนธรรมที่แตกต่างไปหรือไม่ ยกตัวอย่างเช่น ในสังคมไทยเราอาจจะเล่าข่าวแบบละเอียด เนื่องจาก คนสนใจรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งต้องอธิบายให้ทะลุปรุโปร่ง ในขณะที่อีกสังคมหนึ่ง อาจจะชอบการเล่าข่าวแบบเหลือที่ไว้ให้คิดเองบ้าง การศึกษา Narrative แบบนี้ทำให้เราเข้าใจว่า บริบทของแต่ละสังคมเป็นอย่างไร ได้เรียนรู้เรื่องความเป็นจริงอย่างไร และสังคมนั้นประกอบสร้างความหมายของความเป็นจริงอย่างไร (สุภาพร โพธิ์แก้ว, 2541)

ระดับของการศึกษาเรื่องเล่า แบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ

1. ระดับเนื้อความหรือตัวบทที่ปรากฏ (Discourse) หมายถึงเนื้อความ (text) ที่รับรู้ด้วยตาตามที่ปรากฏอยู่จริงๆ เป็นตัวเรื่องที่เรารับรู้เป็นรูปธรรม โดยศึกษาว่าเรื่องเล่ามีการประกอบสร้างอย่างไร มีแบบแผนตรรกะภายในอย่างไร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะดูว่าการเดินเรื่อง หรือองค์ประกอบของเรื่องถูกกำหนดด้วยขนบหรือกติกา (conventions) อะไรบ้างสิ่งที่ต้องศึกษาคือองค์ประกอบหรือหน่วยในการศึกษาในเชิง narratology ซึ่งองค์ประกอบของเรื่องเล่า ประกอบด้วยตัวละคร สถานที่ เวลา และที่สำคัญคือต้องมีการกระทำที่ไถ่มาเป็นจุด ซึ่งก็คือ plot และกลวิธีการ

นำเสนอ คือ เรื่องเล่านั้นต้องมีผู้เล่าซึ่งอาจจะปรากฏตัวหรือไม่ปรากฏตัว ศึกษาวิธีเล่าที่สามารถแยกได้ว่าเป็นเป็นการเล่าแบบสรุป (diegesis) หรือเป็นการเล่าแบบที่เหมือนเรื่องกำลังดำเนินอยู่จริง (mimesis) การลำดับเหตุการณ์ที่เล่าต้องคว่าเรื่องเล่านั้นเล่าตาม chronology หรือเล่าแบบสลับ chronology มุมมองที่ใช้ในการเล่าเรื่องว่าเล่าผ่านมุมมองของใคร และตัวสื่อไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ หนังสือหรืออะไรก็ตาม และสุดท้ายคือศึกษาความสมจริงในการสร้างเรื่องเล่า

การสื่อความหมายขององค์ประกอบและกลวิธีการเล่าเรื่องจะสัมพันธ์กับขนบหรือกติกา (convention) 3 ประเภทคือ

- convention ที่มีความสัมพันธ์กับสื่อ คือผู้รับสารต้องรู้จัก convention ของสื่อแต่ละชนิด ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้รับสารกับผู้สร้างจะต้องรับรู้ร่วมกัน
- convention ที่สัมพันธ์กับประเภท (Genre) ซึ่งจะกำหนดการทำความเข้าใจ plot และเรื่องความสมจริง การระบุ genre จะทำให้สายตาผู้ชมปรับ focus ต่างกันไปให้ความสำคัญกับรายละเอียดที่ต่างกัน นอกจากนี้ genre ยังสร้างความคาดหวังต่อเรื่องเล่า นั้นๆ ด้วย
- convention ที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม (Culture convention/culture code) ขนบหรือข้อตกลงทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสมจริงให้กับเรื่องเล่า ความสมจริงคือการที่องค์ประกอบของเรื่องเล่าเป็นที่ยอมรับว่าเป็นไปได้ในแง่ของ convention ที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมนั้น ความสมจริงของเรื่องเล่าไม่ได้อิงอยู่กับการลอกเลียนของจริง แต่อิงอยู่กับความเชื่อและคติซึ่งส่วนใหญ่เป็นมายาคติ หรือการให้คุณค่าที่เรากระทำต่อความเป็นจริงอีกทีหนึ่ง

2..ระดับเนื้อเรื่อง (story) หรือระดับ โครงสร้าง (structure) ความสัมพันธ์ ของ concept ที่อยู่ในเรื่องเล่า ซึ่งต้องหาไวยากรณ์ของเรื่องเล่า (narrative grammar) โดยมีความเชื่อว่าจะมีไวยากรณ์ที่เป็นตัวกำกับหรือเป็นตัวกำหนดที่ทำให้เห็น โครงสร้างความสัมพันธ์ของหน่วยต่างๆ ในเรื่องเล่า เพื่อเข้าใจถึงกระบวนการของเรื่องเล่าเรื่องหนึ่งว่า โครงสร้างความสัมพันธ์ของหน่วยต่างๆ ในเรื่องเล่าสื่อความหมายออกมาได้อย่างไร

และในส่วนของการรายงานข่าวสารผ่านสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นสื่อใดๆ ก็ตาม นับเป็นการเสนอ “สาร” ที่มนุษย์สื่อถึงกันในการบอกเหตุการณ์ต่างๆ ให้ประชาชนได้รับความเคลื่อนไหวในสังคม และ “การเล่าเรื่อง” เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับการรายงานข่าวเป็นอย่างมาก เพราะการนำสารผ่านกระบวนการสื่อสารมวลชนนั้น ไม่อาจเกิดขึ้นได้เลยหากปราศจากการเล่าเรื่อง

การนำทฤษฎีการเล่าเรื่องมาใช้ใน Morin (อ้างถึงในศิริชัย ศิริกาเย และกาญจนา แก้วเทพ, 2531 : 214) ได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบข่าว ซึ่งพบว่าเหตุการณ์จะได้รับการบอกกล่าวให้อยู่ในรูปของ “เรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น” แต่กระบวนการที่จะเล่าเรื่องนั้นอาจเป็นแบบ performative คือ การเล่าเรื่องแบบขยายความ ไล่สีสั้นเหมือนเวลาเล่านิทานหรือเทพนิยายปรัมปรา กับแบบวิธี constative เป็นกระบวนการเล่าเรื่องที่จะใช้การสารัตถ์และการแสดงข้อเท็จจริง ดังนั้นข้อเท็จจริงแท้ก็ยังไม่มีความหมายในตัวเอง รวมทั้งการกระทำแท้ๆ ก็ไม่กลายเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ หรือยังไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่สามารถมองดูได้ว่าเต็มไปด้วยเหตุด้วยผล จนกว่าจะได้มีคนมา “เล่าขาน” ข้อเท็จจริงหรือการกระทำนั้นให้ผู้อื่น ได้รับฟังหรือรับรู้ ซึ่งเรื่องเล่าแบบต่างๆ นั้น ก็เกิดมาจากการผสมผสานวิธีทั้ง 2 วิธีนี้เข้าด้วยกันด้วยสัดส่วนเล็กน้อยแตกต่างกัน

Bird และ Dardenne (1998:65-83) ได้ศึกษาวิธีการเสนอข่าวกล่าวว่า ข่าวมีลักษณะเหมือนนิทานปรัมปราคือเป็นการเล่าหรือบรรยายเหตุการณ์ ซึ่งการเล่านิทานปรัมปราได้มีการสร้างเรื่องขึ้นมาใหม่ แต่เป็นการสร้างคำบรรยาย (narration) ขึ้นมาใหม่เท่านั้น โดยแท้จริงแล้วเรื่องราวที่เป็นข่าวจะมีแก่นเรื่องเหมือนๆ กัน แต่รายงานจะถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ออกมาในลักษณะที่ต่างกัน เพราะแต่ละคนจะตีความแก่นของเรื่องหรือเหตุการณ์ต่างกัน ความเข้าใจและความรู้สึกของผู้รายงานข่าวที่มีต่อเหตุการณ์นั้นก็ไม่เหมือนกันด้วย

ในการพิจารณาว่า ข่าวเป็นการเล่าเรื่องหรือไม่ Bird และ Dradenne (1991) อธิบายว่า ขึ้นอยู่กับลักษณะของข่าวว่าจะมีการนำเสนอไปในรูปแบบของเรื่องราว (story) หรือไม่ หากการรายงานข่าวมีลักษณะการนำเสนอที่บอกให้ทราบถึงข้อเท็จจริงที่ได้รับจากการบันทึกเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นจริงพร้อมกับการใช้โวหาร รวมทั้งมีการเขียนอย่างมีโครงสร้าง และที่สำคัญคือการเขียนนั้นสามารถสร้างผลกระทบต่อผู้อ่านได้ จะถือว่าการรายงานข่าวนั้นคือ การเล่าเรื่อง (storytelling) และการรายงานข่าวจัดเป็นการเล่าเรื่องประเภทหนึ่ง เนื่องจากข่าวจัดเป็นหนึ่งของความจริงที่เกิดขึ้นในอดีตอันมีความเกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรม การลำดับเรื่อง และการสร้างเรื่องจึงถือเป็นวัฒนธรรมในเชิงข่าวโดยมีเป้าหมายที่จะเล่าเรื่องราวของเหตุการณ์ในอดีตซึ่งจะผสมผสานไปกับการสร้างเรื่องราวประกอบกันไปด้วย ดังนั้นการรายงานข่าวจึงถือเป็นการนำเสนอในรูปแบบของการบรรยาย Bell (1992) กล่าวว่า การเล่าเรื่องในข่าวมีลักษณะที่พิเศษกว่าการเล่าเรื่องประเภทอื่นๆ คือเป็นงานที่มีโครงสร้าง มีทิศทางและมีเป้าหมาย ทั้งนี้ยังสามารถแสดงข้อคิดเห็นต่างๆ ได้

Confield (1998) มองว่า ข่าวเป็นการเล่าเรื่องประเภทหนึ่งซึ่งมีการนำเสนอในแบบง่ายๆ นั่นคือ ข่าวมีการเล่าเรื่อง โดยใช้กระบวนการบรรจุข้อมูลที่มีปรากฏให้เห็นอยู่แล้วในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีการลำดับหรือวิธีการเล่าเรื่องที่คล้ายๆ กัน คือลำดับเรื่อง โดยเริ่มจากจุดเริ่มเรื่อง และติดตามด้วยส่วนที่เป็นการพัฒนาเรื่อง แต่จะแตกต่างตรงที่ข่าวจะไม่มีส่วนที่เป็นจุดจบของเรื่อง ซึ่งในการเล่าเรื่องจะมีจุดนี้

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับข่าว

รายการข่าวทางวิทยุโทรทัศน์หมายถึง รายการที่จัดและผลิตขึ้น โดยใช้รูปแบบของการประกาศ อ่านคำบรรยายและการรายงานเหตุการณ์ต่างๆ หลากหลายกันไป การนำเสนอด้วยวิธีเหล่านั้น อาจทำด้วยภาพทั้งหมด หรือบางส่วนหรือปราศจากภาพเหตุการณ์ที่เป็นข่าวก็ได้ ก่อนการนำเสนอข่าวจะมีการแสวงหา รวบรวม จัด และเก็บข้อมูลของเหตุการณ์ในข่าวแต่ละข่าวได้อย่างสมบูรณ์และถูกต้อง จากนั้นผู้เขียน และหรือผู้รายงานจะนำมาเรียบเรียงเป็นเรื่องราว มีเนื้อหาสาระและรายละเอียดของเหตุการณ์ในข่าวนั้นก่อให้เกิดความกระชับ ชัดเจน และได้ใจความภายในระยะเวลาการนำเสนอที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อเป็นการดึงดูดและเรียกร้องความสนใจจากผู้ชม ให้ชมรายการข่าวนั้นๆ และเพื่อเป็นการบริการประชาชนด้วยข่าวสารอย่างถูกต้องอีกด้วย (Ahillip H. Ault :1965)

คุณค่าแนวทางในการพิจารณาคัดเลือกข่าวโทรทัศน์

Herbert J.Gans (1980) ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่ว่าด้วยการคัดเลือกข่าว (Theories of Story Selection) ซึ่งพอจะสรุปเป็น 4 แนวทางคือ

1. นักข่าวเป็นหลัก (Journalist-Centered) ทฤษฎีนี้มีข้อโต้แย้งว่าการยึดนักข่าวหรือผู้สื่อข่าวเป็นหลักเกณฑ์จะทำให้เกิดอคติ หรือเอนเอียง (bias) โดยเจตนาขึ้นได้ง่าย ยิ่งถ้านักข่าวนั้นส่งผลกระทบต่อสำนักหนังสือพิมพ์นักข่าวแล้ว ยิ่งเอนเอียงออกจากความเป็นจริงมากขึ้น

2. ความต้องการขององค์กรข่าว (News Organization Requirement) ทฤษฎีนี้ได้จากการศึกษาของนักสังคมศาสตร์ ตามหลักการแล้ว การที่จะคัดเลือกข่าวก็อาจได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างขององค์กรด้วย แต่ทฤษฎีนี้ก็มีหลากหลายแตกต่างกันไป ตามอิทธิพลความต้องการขององค์กร เช่น อาจจะเน้นไปในเรื่องของเหตุการณ์ บางองค์กรอาจไม่ได้คำนึงถึงหลักวิชาชีพเลยก็ได้

3. ยึดเหตุการณ์เป็นหลัก (Event-centered) หรือเรียกว่าทฤษฎีกระจก (Mirror Theory) ทฤษฎีนี้จะคัดเลือกข่าว โดยดูว่าเหตุการณ์ที่เป็นข่าวนั้นมีความสำคัญมากน้อยแค่ไหน ถ้าสำคัญมากก็คัดเลือกมาเสนอเหมือนกระจกสะท้อนเหตุการณ์ออกมาในรูปข่าว

4. ตามปัจจัยที่กระทบจากภายนอกองค์กร (Externally Theory หรือ Force outside The News Organization) ปัจจัยภายนอกองค์กรมีหลายอย่างอาจจะถูกกำหนดมาจากเทคโนโลยี (Technology determinist) ลักษณะอย่างนี้ก็จะขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีของสื่อเป็นตัวกำหนดว่าจะเลือกหรือไม่ หรือจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economic determinist) เป็นต้น ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการคัดเลือกข่าวโดยนักหนังสือพิมพ์หรือนักข่าวมีแนวโน้มที่จะพิจารณาถึงคุณค่าของวัฒนธรรมของชาติ หรือให้ความสำคัญกับผู้ชมมากขึ้น

นอกจากนี้ Gan ยังได้เสนอแนวทางการคัดเลือกข่าวที่เรียกว่า “วิธีของฉัน” (My own approach) โดยพิจารณาจาก “สิ่งที่หาได้ง่าย” หรือ “เท่าที่จะหาได้” วิธีการนี้จะอาศัย “ความรู้สึก” (feel) ในการคัดเลือก อย่างไรก็ตามสิ่งที่นำมาใช้ประกอบในการคัดเลือกก็ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ เช่น แหล่งข่าว, คุณค่าข่าว, ตลาด, ผู้ชม, นโยบาย เป็นต้น

วีรพงษ์ นลนิกิจร (2544) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาเหตุการณ์ที่จะนำมาเป็นข่าวโทรทัศน์ ไว้ดังนี้

1. ผู้รับสาร (Audience)

ข่าวควรตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจ ความพึงพอใจ และการใช้ประโยชน์ของผู้รับสารกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้นทั้งผู้สื่อข่าว หรือผู้บริหารสถานีควรกำหนดลักษณะของข่าวที่จะนำเสนอไปยังผู้ฟังหรือผู้ชมให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ ความพึงพอใจ และการใช้ประโยชน์ของผู้รับสาร โดยการกำหนดประเภทของข่าวให้สอดคล้องกับผู้รับสาร เช่น สถานีต้องการเน้นข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ หรือเน้นข่าวบันเทิงสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นวัยรุ่น ฯลฯ หรือแบ่งข่าวตามลักษณะภูมิศาสตร์ เช่น เป็นข่าวต่างประเทศ ข่าวในประเทศ หรือข่าวท้องถิ่น อาทิ เน้นข่าวท้องถิ่นสำหรับผู้ฟังในท้องถิ่น ฯลฯ

นอกจากคำนึงถึงผู้รับสารแล้ว ผู้สื่อข่าวยังต้องคำนึงถึงคุณค่าข่าว (News value) อันได้แก่

2. ความสดใหม่ (Timeliness)

เนื่องจากเป็นลักษณะเด่นของธรรมชาติของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีความรวดเร็วในการส่งข่าวสาร เกณฑ์ของความสดใหม่ของข่าวจึงใช้เป็นเกณฑ์หนึ่งในการพิจารณาคุณค่าข่าว ทั้งนี้ต้องสังเกตตัวเราเองว่า หากมีโอกาสได้ดูข่าวจากโทรทัศน์ หรือฟังข่าวจากวิทยุ สิ่งหนึ่งที่เราคาดหวังคือ

ได้ดูหรือฟังข่าวที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่กี่นาทีที่ผ่านมา ความสดใหม่อาจได้จากข่าวบางข่าวที่ผู้สื่อข่าวได้รับมอบหมายให้ติดตามอย่างต่อเนื่อง โดยการแก้ไขหรือปรับปรุงเนื้อหาให้ทันต่อเหตุการณ์สม่ำเสมอ และที่สำคัญเพื่อให้การรายงานข่าวนั้นมีความสดใหม่เสมอ ความสดใหม่ ยังเป็นเกณฑ์สำคัญเกณฑ์หนึ่งในการจัดลำดับของการนำเสนอข่าวว่าจะนำเสนอข่าวใดก่อนหรือนำเสนอหลังข่าวอื่นๆ สำหรับข่าวที่ไม่มีมืองค์ประกอบของเวลา หรือความสดใหม่ โดยเฉพาะข่าวเชิงสืบสวน (แต่มีความจำเป็นต้องนำเสนอข่าวนั้นๆ ไม่ว่าจะในกรณีใดๆ) ผู้เขียนควรหามุมมองในการนำเสนอข่าวนั้นให้มีความสดใหม่เช่น การอธิบายในความนำ (lead) ของข่าวว่าทำไมข่าวนั้นจึงเป็นข่าวที่น่าสนใจสำหรับผู้รับสารในขณะนั้น ฯลฯ

3. ความใกล้ชิด (proximity)

มนุษย์จะสนใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นใกล้ตัว ดังนั้นเรื่องราวที่เกิดขึ้นยังมีความใกล้ชิดกับผู้รับสารมากเพียงใด ผู้รับสารจะมีความสนใจมากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งนี้เพราะผู้รับสารจะสนใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวมากกว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นไกลตัวออกไป และยังเมื่อรู้สถานที่เกิดเหตุที่อยู่ใกล้ๆ ผู้รับสาร ยิ่งทำให้ผู้รับสารสามารถมองเห็นภาพเหตุการณ์และมีความรู้สึกร่วมในเหตุการณ์นั้นด้วย เช่นการนำเสนอข่าวต่างประเทศกับข่าวในประเทศ ผู้รับสารจะสนใจข่าวในประเทศของตนมากกว่าข่าวที่เกิดขึ้นภายนอกประเทศ

4. ผลกระทบ (impact or consequence)

เกณฑ์ด้านผลกระทบเป็นเกณฑ์ที่สัมพันธ์กับความใกล้ชิด (proximity) ทั้งนี้เพราะในแง่ของจิตวิทยา หากผลกระทบดังกล่าวทำให้เกิดความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ต่อผู้รับสารมากเพียงใด ผู้รับสารจะมีความสนใจมากขึ้น และหากผลกระทบขยายวงกว้างออกไปเท่าใด ผู้รับสารก็จะยิ่งสนใจข่าวดังกล่าวมากขึ้น

อย่างไรก็ตามคุณค่าข่าวในด้านผลกระทบยังมีคำถามที่สามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาในเรื่องผลกระทบดังนี้ คือ

- มีจำนวนผู้รับสารที่ได้รับผลกระทบมากน้อยเพียงใด
- ระดับของผลกระทบดังกล่าวมากน้อยเพียงใด
- ผลกระทบดังกล่าวเป็นผลกระทบ โดยตรง หรือโดยอ้อมต่อผู้รับสารอย่างไร และมีผลในทันทีหรือไม่ อย่างไร

5. ความเด่น หรือความสำคัญ (prominence)

บุคคลสำคัญ หรือบุคคลที่มีชื่อเสียง ทั้งในระดับโลก ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น เช่น ประธานาธิบดี ผู้นำทางการเมืองของประเทศที่สำคัญ ๆ ของโลก ผู้ที่ได้รับรางวัลโนเบล

นายกรัฐมนตรี คารานักแสดง นักร้อง นักกีฬา ผู้ว่าราชการจังหวัด ฯลฯ การกระทำหรือการเคลื่อนไหวใดๆ ของบุคคลเหล่านั้นจะเป็นที่สนใจของผู้รับสารมากกว่าบุคคลที่ไม่เป็นที่รู้จัก นอกจากบุคคลสำคัญแล้ว ความเด่นหรือความสำคัญยังรวมถึงสถานที่ด้วย เนื่องจากสถานที่ที่มีความสำคัญต่อเหตุการณ์ หรือสถานที่ที่น่าสนใจ หรือมีลักษณะพิเศษอื่นๆ จะได้รับความสนใจจากผู้รับสารเช่นกัน เช่นสถานที่เกิดเหตุ สถานที่สำคัญ และสถานที่ที่มีชื่อเสียง เช่นพระบรมหาราชวัง ทำเนียบรัฐบาล ภูกระดึง ทะเลสาบสงขลา ฯลฯ

6. ความขัดแย้ง (conflict)

ความขัดแย้ง เป็นคุณค่าของข่าวอีกประการหนึ่ง เพราะเมื่อมีคนไม่เห็นด้วย มีการต่อสู้ หรือเมื่อมีการโต้แย้ง คนจะเกิดความสนใจในเรื่องขัดแย้งดังกล่าว ความขัดแย้งอาจจะเป็นการต่อสู้ และเป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างคนกับคน ประเทศกับประเทศ คนกับธรรมชาติ คนกับระบบการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม หรือการเผชิญหน้าในรูปแบบอื่นๆ ฯลฯ

7. ความสนใจของมนุษย์ (human interest)

สิ่งต่างๆ ที่กระตุ้นอารมณ์ของมนุษย์จะเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจ โดยเฉพาะเรื่องที่เป็นผลโดยตรงและกระทบความรู้สึก เช่น ความลึกลับ (mystery) ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่มีลักษณะปิดบัง มีเงื่อนงำ เช่นการฆาตกรรม ฯลฯ เรื่องเพศ (sex) ที่คนมักจะสนใจเรื่องของคนอื่น ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน การหย่าร้าง เรื่องชู้สาว หญิงสาวถูกข่มขืน ฯลฯ ความหายนะ (disaster) ที่อาจเป็นภัยธรรมชาติ อุบัติเหตุ สงคราม หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและสร้างความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม ดึกถล่ม เครื่องบินตก ฯลฯ รวมทั้งความเศร้า ความบันเทิง เช่น อาชญากรรม และการแสดงต่างๆ

8. ความแปลก หรือความพิศปกติ (the bizzare or unusual)

เหตุการณ์ที่ไม่ค่อยเกิดขึ้น (หรืออาจไม่เคยเกิดขึ้นเลย) ไม่ค่อยพบเห็น หรือเป็นเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง คนเรามักจะให้ความสนใจ แม้ว่าเหตุการณ์นั้นจะไม่มีมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับคนมากนักก็ตาม

9. ความก้าวหน้า (progress)

ข่าวที่มีคุณค่าในแง่ของความก้าวหน้า โดยเฉพาะเรื่องราวของความเจริญหรือการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากการประดิษฐ์คิดค้นต่างๆ จะทำให้ผู้รับสารมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปรับตัวเอง หรือตามทันกระแสการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น ความก้าวหน้าของวงการแพทย์ วงการทางด้านวิศวกรรมต่างๆ

10. ความใหม่ (new ness)

ความใหม่ หมายถึงสิ่งที่เป็นของใหม่ ได้แก่ บุคคลใหม่ ความคิดริเริ่ม หรือการกระทำใหม่ เช่น คารา/นักร้องคนใหม่ ผู้นำคนใหม่ พรรคการเมืองใหม่ สถานที่ท่องเที่ยวใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ แฟชั่นใหม่ ฯลฯ ซึ่งสิ่งใหม่เหล่านี้จะเป็นที่ดึงดูดความสนใจของผู้รับสารได้ เพราะคนส่วนใหญ่ มักจะให้ความสนใจกับสิ่งใหม่ๆ เสมอ

11. กระแสความสนใจ (currency)

ประเด็นที่คนสนใจในขณะนั้นๆ รวมทั้งเหตุการณ์แวดล้อมต่างๆ ที่เกิดขึ้น มักเป็นข่าวเสมอเช่น ประเด็นวิธีการดูแลรักษาสุขภาพ จะเป็นประเด็นข่าวหลักได้ก็ต่อเมื่อเป็นข้อโต้แย้งหรืออภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร และนักการเมืองอื่นๆ ฯลฯ

แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตข่าว

1. การแบ่งขั้นตอนการผลิตข่าว

John Hartley และคณะ (1985) ได้แบ่งขั้นตอนการผลิตข่าว ออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1.1 การวางแผนการผลิต (Planning) การวางแผนเป็นขั้นตอนหนึ่ง ของการผลิตรายการข่าว ที่มีความสำคัญ ทั้งนี้เพื่อช่วยลดปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากสิ่งที่ไม่ได้คาดฝันเอาไว้ล่วงหน้า อีกทั้งยังเป็นการเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตอีกด้วย องค์กรข่าวจะต้องเตรียมพร้อมสำหรับการรับรู้เหตุการณ์ที่จะเข้ามาหาตลอดเวลา การวางแผนการผลิต รายการข่าวขึ้นอยู่กับทิศทางของ แนวนโยบาย และ โครงสร้างขององค์กรด้วย ตัวอย่างของการวางแผนการผลิต เช่น การประชุมกองบรรณาธิการ (edition conference) เพื่อกำหนดสิ่งต่างๆ ไว้ล่วงหน้าว่าจะเสนอออกไป คัดเลือกข่าว จัดลำดับความสำคัญของข่าว เลือกเรื่องที่จะออกไปทำข่าว จัดเตรียมหรือกำหนดงานให้ผู้สื่อข่าว กองบรรณาธิการยังต้องพิจารณาข่าวที่เกิดขึ้นใหม่ มีอะไรที่น่าสนใจเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข่าวที่ทันสมัยที่สุด เนื่องจากข่าวมีลักษณะธรรมชาติอย่างหนึ่งคือ เป็นสินค้าที่เก่าเร็ว มีอายุการใช้งานสั้นมาก การวางแผนจึงเป็นการเตรียมรับสิ่งที่ไม่สามารถคาดเดาได้ล่วงหน้าเอาไว้ด้วย

1.2 รวบรวมข่าว (Gathering)

การรวบรวมข่าว หรือการสื่อข่าว เป็นขั้นตอนแสวงหา และรวบรวมเรื่องราวข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งเปรียบเสมือนวัตถุดิบในการผลิตข่าว จากนั้นจึงส่งต่อไปยังห้องข่าว (News room) และ โต๊ะข่าว (News Desk) เพื่อพิจารณารายงานออกมาเป็นข่าวต่อไป ผู้สื่อข่าวหรือนักข่าวซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่

รวบรวมเหตุการณ์หรือให้ได้มาซึ่งข่าวจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนอบรมเพื่อให้มีแนวทางปฏิบัติ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ยึดถือปฏิบัติกันมา ประสบการณ์ตลอดถึงการเรียนรู้เพื่อให้มีความเข้าใจ ในความหมาย คุณลักษณะและคุณค่าของข่าว เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สื่อข่าวที่จะสามารถรายงาน เหตุการณ์ซึ่งเป็น “วัตถุดิบ” ออกมาเป็นข่าว เนื่องจากผู้สื่อข่าวเป็นผู้เรียบเรียงข้อเท็จจริงของ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น งานของผู้สื่อข่าว จึงต้องรับผิดชอบต่อความถูกต้องในเรื่องที่ รายงานออกไป งานของผู้สื่อข่าวต้องพบปะบุคคลและแหล่งข่าว

1.3 การคัดเลือกข่าว (Selection) กระบวนการการคัดเลือกข่าว และจัดลำดับข่าว เป็นวงจรการ ผลิตข่าวซึ่งจะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กองบรรณาธิการ (Editorial Staff) กระบวนการนี้เริ่มขึ้น หลังจากที่ผู้สื่อข่าวส่งข่าวเข้าไปห้องข่าว ต่อจากนั้นข่าวจะถูกเลือกโดยบรรณาธิการข่าวซึ่งมีหน้าที่ ตัดสินใจว่าจะเลือกข่าวไหน เพื่อผลิตเป็นงานข่าวที่สมบูรณ์ อาจจะมีการเรียบเรียงข่าวเสียใหม่ เพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบที่องค์กรข่าวกำหนดไว้ หรือที่เรียกว่า House Style มีการขัดเกลาตัดต่อ ข้อความให้มีความสละสลวยกระทัดรัด หรือตัดตอนรายละเอียดบางตอนให้สั้นลง จนกระทั่งถึงขั้น ตัดสินใจเสนอข่าวออกไปยังผู้ชม

1.4 การเสนอข่าว (Presentation) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการผลิตข่าว ซึ่ง ข่าวจะพร้อมที่จะนำเสนอไปยังผู้ชมในขั้นตอนนี้สำหรับข่าวโทรทัศน์ หลังจากมีการตรวจแก้ไข ครั้งสุดท้ายเสร็จแล้ว ข่าวจะอยู่ในรูปบทข่าว (Script) ลำดับการเสนอ (อาจยืดหยุ่นได้เพื่อไว้สำหรับการ รายงานข่าวที่เข้ามาคววน) ผู้อ่านข่าวจะตรวจทานและซ้อมอ่าน (rehearsed) ข่าวจากบทข่าว ขณะเดียวกันฝ่ายที่รับผิดชอบด้านภาพข่าว ก็มีการตัดต่อภาพข่าวให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับ บทข่าวโทรทัศน์ ติดต่อประสานกับฝ่ายต่างๆ ซึ่งรับผิดชอบในการแพร่ภาพออกอากาศ

สุภาพร โพร้แก้ว (2541) กล่าวถึงการวางกรอบ (Framing story) ของข่าว ว่าข่าวสามารถ ถูกวางกรอบได้ด้วย

1. กรอบทางสังคม ในฐานะที่คนทำงานข่าวเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
2. เป็นเรื่องของเทคนิค โดยตรง เช่น ถ้าเป็นข่าวโทรทัศน์จะมีวิธีการและทักษะเชิง เทคนิคที่วางกรอบของข่าวซึ่งจะแตกต่างจากข่าวหนังสือพิมพ์
3. เป็นเรื่องของพื้นที่ว่าเป็นข่าวระดับท้องถิ่น ระดับชาติ หรือระดับระหว่างประเทศ ซึ่งก็มีผลต่อการตีความ
4. หัวข้อข่าว (topic)
5. การแบ่งข่าวตามสายงาน (beat news) เป็นข่าวการเมือง ข่าวการศึกษา ข่าว อาชญากรรม ฯลฯ ซึ่งมีคนตั้งข้อสังเกตว่ามันวางกรอบของเรื่องเล่าเอาไว้ตั้งแต่แรก

6. hard news กับ soft news เมื่อไหร่ก็ตามที่ตีความว่าอยากจัดเหตุการณ์นั้นให้อยู่ในข่าวประเภทใด จะมีผลต่อการเล่าเรื่องเรื่องนั้น ถ้ามองว่าเหตุการณ์นั้นเป็น hard news เป็นข่าวที่ส่งผลกระทบต่อคนทั้งสังคมเรื่องเล่าก็จะเป็นแบบเชิงเหตุเชิงผล แต่ถ้าเรามองว่าเป็นเรื่องกระชุกกระชิกหรือเป็นเรื่องของอารมณ์และดึงความสนใจ ข่าวจะมีลักษณะ dramatize สูงขึ้น
7. ธรรมชาติของสื่อแต่ละประเภท ต้องรู้ว่าจุดไหนคือจุดสนใจที่สุดของหนังสือพิมพ์ จุดไหนที่จะทำให้คนอ่านรู้สึกว่เรื่องนี้ใหญ่และสำคัญที่สุด สำหรับโทรทัศน์ที่มีข้อมูลเลื่อนไหลมาพร้อมกันทั้งภาพและเสียง narrative ของเรื่องก็จะเป็นอีกอย่างหนึ่ง

3. แนวคิดเรื่องสัญวิทยา (Semiotics)

แนวคิดเรื่องสัญวิทยาเริ่มต้นที่ Saussure ผู้เป็นนักภาษาศาสตร์ชาวฝรั่งเศส ได้ศึกษาถึงระบบด้านประโยคกับความหมายเชิงภาวะวิสัยของประโยคที่ปรากฏ ซึ่งเป็นการศึกษาลำพังด้วยตนเองอย่างไม่ใส่ใจบริบทของภาษาเลยไม่ว่าในแง่สังคม วัฒนธรรม หรือสิ่งนอกเหนือจากนี้ก็ตาม ขณะนั้นจึงเป็นการศึกษาความหมายอย่างไม่รอบคอบนัก ต่อมา Barthes ผู้เป็นศิษย์จึงพัฒนาทฤษฎีนี้ให้มีมิติมากขึ้น โดยที่เขาสนใจทั้งลักษณะที่ทำให้เกิดความหมายระดับพื้นผิว และลักษณะที่ทำให้เกิดความหมายระดับลึก กล่าวคือ คำๆ หนึ่ง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะมีความหมายประจำตัว เป็นความหมายร่วมที่ทุกคนในสังคมนั้นจะรับรู้และเข้าใจได้ตรงกัน เมื่ออ้างถึงโดยปราศจากการประเมินค่า สิ่งนี้เป็นความหมายระดับพื้นผิว หรือเรียกว่าความหมายโดยตรง (denotation)

ความหมายนัย หรือนัยประหวัด (connotation) เป็นความหมายที่เกิดจากบริบททางสังคม วัฒนธรรม อคติ ความรู้สึก และประสบการณ์ ของแต่ละบุคคลเป็นหลัก สังเกตได้ว่า คำ ประโยค หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเดียวกัน อาจให้ความหมายต่อแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป และเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ต่างๆ อีกด้วย การเกิดความหมายนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลของตัววัตถุกับความเห็นส่วนตัวของผู้ตีความ

ในทัศนะของ Saussure กระบวนการสร้างความหมายเป็นเพียงความสัมพันธ์ของ สัญญาหรือระบบสัญญาที่มีต่อระบบอ้างอิงทางภาวะวิสัย (referential) หมายความว่าความหมายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความหมายที่ตัวถูกให้ความหมายเป็นเช่นไร ตัวให้ความหมายก็เป็นเช่นนั้น ทั้งนี้ในกระบวนการผลิตความหมายผ่านทางความสัมพันธ์ของโครงสร้างระหว่างระบบสัญลักษณ์ต่างๆ และพยายามชี้ให้เห็นว่าตัวมีที่มาจากระบบสัญลักษณ์ ระบบความหมาย (code) ซึ่งประกอบกันเข้า

เป็นความเชื่อ (myth) และความหมายเชิงนัย (connotation) สัญลักษณ์วิทยาจึงเป็นการศึกษากระบวนการสร้างความหมาย (signification) โดยในการตีความนั้นจะตีความภายในตัวบท (text) อันเป็นผลผลิตทั้งหมดของการสื่อสาร

การให้ความหมายของรหัสที่ปรากฏอยู่ในตัวบท (text) จะประกอบด้วยการให้รหัสที่มีความหมายอย่างตรงไปตรงมา (objective meaning) ตามที่ได้รับจากข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และการให้รหัสที่เกิดจากความตั้งใจที่จะสื่อความหมายตามความต้องการของผู้ส่งสารซึ่งเป็นการให้รหัสโดยมีเจตนา

John Fiske (1982) กล่าวว่า “มนุษย์มักตัดสินความหมายโดยนัยโดยสังคมนามากกว่าโดยส่วนตัว” ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์เรียนรู้จากกันและกันและกันที่จะรับรู้และแสดงความคิดเห็นต่อกัน แต่บางครั้งความหมายโดยนัยก็เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นส่วนบุคคลอยู่มาก เพราะแต่ละบุคคลมีพื้นฐานความคิด อารมณ์ หรืออคติไม่เท่ากัน การศึกษาการสร้างความหมายนั้นทำให้เข้าใจวิธีการคิดวิเคราะห์ และการกำหนดจิตใจ (the frame of mind) เพื่อป้องกันการเข้าใจผิด โดยกลวิธีแสดงนัยแห่งความหมายมีหลายทาง อันได้แก่ สัญลักษณ์ (symbol) ,อุปลักษณ์ (metaphor) ,Methonymy และตัวบ่งชี้ Index

Bird & Dardenne (1988) กล่าวว่ากระบวนการเล่าเรื่องมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการเข้ารหัสของสัญลักษณ์ โดยตรง ซึ่งผู้รับสารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบของความหมายนั้น จึงจะทำให้ผู้รับสารสามารถที่จะเข้าถึงการรับรหัส (encoding) ของผู้ส่งสารด้วยการถอดรหัส (decoding) ตามหลักตรรกะของระบบสัญลักษณ์จะทำให้รู้ถึงการนำระบบสัญลักษณ์มาใส่ความหมายตามไวยากรณ์ภาษา หรือข้อตกลงร่วมกัน (interaction) ของความหมายในสังคม การถอดรหัสนี้จะตรงหรือแตกต่างกับการใส่รหัสของผู้ส่งสารก็ได้ เพราะถือว่าการถอดรหัสหรือตีความหมาย ตรรกะ และการตีความส่วนหนึ่งนั้นเป็นเรื่องของอัตวิสัย (subjective) ขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้รับสารแต่ละคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตีความ แต่ผู้รับสารจะต้องถอดรหัสตามโครงสร้างภายในสังคม

จากหลักการทั่วไปของสัญลักษณ์วิทยา (Semiotics/Semiology) ที่ Saussure ได้วางไว้ดังที่กล่าวว่า หัวใจสำคัญของสัญลักษณ์วิทยาก็คือ การวิเคราะห์ว่าความหมายนั้นถูกสร้าง ถูกแพร่กระจาย และถูกบริโภคอย่างไร ในการตอบคำถามนี้ S. Hall (1999) ได้พัฒนาแนวคิดดังกล่าวให้ชัดเจนอย่างมากในเรื่อง “Encoding/Decoding” เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ตัวบท และบริบทต่างๆ

ขั้นตอนของการสร้างความหมาย

โดยพื้นฐานแล้ว Hall ปฏิเสธแนวคิดด้านการสื่อสารที่ว่า “การสื่อสารคือกระบวนการที่ผู้ส่งเป็นคนสร้างความหมายลงไปในการ แล้วส่งผ่านความหมายนั้นผ่านสื่อ ไปยังผู้รับสารซึ่งจะทำการถอดความหมายนั้นออกมา” (แบบจำลองการสื่อสารนี้เรียกว่า Transmission Model) ซึ่งเปรียบเทียบเสมือนว่า ความหมายนั้นถูกสร้างในระดับผู้ส่งแล้วก็ส่งให้ผู้รับซึ่งจะแกะห่อออกมา Hall กลับเสนอว่า การกระจายความหมายนั้นมีอยู่ 3 ช่วงตอน และแต่ละช่วงตอนล้วนมีลักษณะของตนเอง

ช่วงตอนแรกเป็นขั้นตอนเตรียมการเพื่อผลิตสื่อ ซึ่งโดยปกติแล้วผู้ผลิตมักจะคิดว่าตนเองไปหยิบเอา “วัตถุดิบทั้งหมดที่มี” มานำเสนอ ในการคัดเลือกนี้จะถูกกำหนดจากอุดมการณ์ของผู้ผลิตเอง (ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นอุดมการณ์หลักของสังคมเพราะกลไกของอุดมการณ์ของสังคมจะคัดเลือกผู้ผลิตที่มีอุดมการณ์สอดคล้องกับสังคมเข้าไปทำงานในระบบ) ปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการคัดเลือกจะมีหลายอย่าง นับตั้งแต่ความรู้และความเข้าใจในเรื่องของโลกของผู้ผลิต ความรู้ในการผลิต เทคนิคในการผลิต อุดมการณ์วิชาชีพที่ถูกปลูกฝัง ข้อกำหนดจากสถาบัน (เช่นนโยบายของสถานี่) ความคิดเกี่ยวกับผู้รับสาร เป็นต้น ปัจจัยทั้งหมดนี้จะมาทำงานตามหลักแนวคิดของสำนักปรากฏการณ์นิยมในเรื่อง “การนิยามสถานการณ์” (definition of situation) ซึ่งให้แนวทางแก่ผู้ผลิตว่าจะ “ใส่รหัส” ต่อวัตถุดิบที่มีอย่างไร (ตัวอย่างในทางปฏิบัติเช่น การเลือกภาพที่ถ่ายมาจากหลายๆ กล้องเพื่อจะแพร่ภาพออกไปของโทรทัศน์ จะดำเนินการโดยพิจารณาปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมานั้น และเมื่อตัดสินใจเลือก “ภาพๆ หนึ่ง” ออกมาได้ ผู้คัดเลือกภาพก็ได้ใส่รหัสแล้วว่า ในภาพนั้นเมื่อดูแล้วจะให้ความหมายอะไรบ้าง) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการใส่รหัส (Encoding) ในขั้นแรกของการผลิต การใส่รหัสจะมีรหัสหลายประเภทที่ทำงานประสานกัน เช่น Dominant code (รหัสอุดมการณ์หลัก เช่น โทรทัศน์ต้องไม่สร้างความแตกแยกในสังคม) Professional code เช่นนักข่าวต้องเป็นกลาง) Technical code (รหัสทางเทคนิค) เช่น มุมกล้องการถ่ายภาพในระยะต่างๆ วิธีการตัดต่อแบบต่างๆ ฯลฯ แต่ไม่ว่าจะมีรหัสกี่แบบก็ตาม รหัสย่อยๆ ทั้งหมดนั้นก็ต้องอยู่ภายใต้กรอบใหญ่ของ Dominant code หากว่าต้องการทำงานอยู่ต่อไปในวัฒนธรรมหลัก (Dominant culture) ผู้ผลิตที่ฝ่าฝืน Dominant code โดยยี่ครหัสย่อยเป็นหลัก มักจะถูกขจัดออกมาจากกลไกด้านอุดมการณ์นี้

ช่วงที่ สอง เป็นขั้นตอนลงมือทำการผลิต ในขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง “ความเป็นจริง” ที่เป็นโลก 3 มิติ อันมีโครงสร้างและกรอบของตนเอง มีความหมายอันหลากหลาย (Polysemy) ให้แปรปรวนมาอยู่ในสื่อแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเสียงเช่นวิทยุ หรือสื่อเสียง

และภาพ เช่นสื่อโทรทัศน์ แต่ทว่าสื่อทั้งหมดนี้ล้วนเป็นโลก 2 มิติ ที่ความเป็นจริงในโลก 3 มิติไม่อาจบรรจุเข้ามาหมดได้ ฉะนั้น ความเป็นจริงนั้นก็ต้อง “ถูกผลิต” (produced) ออกมาในรูปแบบหนึ่ง ตัวอย่างเช่น รายการสารคดีการทำอาหารในห้องส่งโทรทัศน์ซึ่งเป็น “โลกแห่งความเป็นจริง” อันประกอบด้วยอายาตนะทั้ง 5 คือ ภาพ เสียง รส กลิ่น สัมผัส แต่ทว่าเมื่อส่งผ่านภาพดังกล่าวไปยังจอโทรทัศน์ที่บ้าน ก็จะลดเหลือเพียง 2 อายาตนะเท่านั้นคือภาพและเสียง ส่วนอีก 3 อายาตนะนั้นฝ่ายผู้ผลิตจะต้อง “operation” ให้มาอยู่ใน “ภาพและเสียง” เช่นใช้การบรรยายว่า “มีกลิ่นหอมน่ารับประทานอย่างไร เนื้อนุ่มขนาดไหน” เป็นต้น ขั้นตอนนี้ก็เช่นกัน การใส่รหัสก็เช่นกัน

ช่วงที่สาม เป็นขั้นการถอดรหัส (Decoding) จากสองขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า สิ่งที่ผู้ชมรับรู้มันไม่ใช่ “วัตถุคิที่เป็นเหตุการณ์จริง” หากแต่เป็น “วัตถุคิที่ผ่านกระบวนการผลิตแล้ว” ซึ่งมีความหมายของผู้ผลิตบรรจุใส่มาด้วย อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนของการถอดรหัสนั้นสิ่งที่ได้เกริ่นมาข้างต้นแล้วว่า Hall เชื่อว่า ขั้นตอนนี้เป็นอิสระจาก 2 ขั้นตอนแรก โดยเขากล่าวว่า ความหมายและเนื้อหาสารนั้นไม่เคยถูก “ถ่ายทอด” หากแต่มี “การผลิต” อยู่ตลอดเวลา

จากขั้นตอนทั้ง 3 ที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่าจุดยืนของ S. Hall นั้นได้ให้ความสำคัญระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารในฐานะของ “ผู้สร้างความหมาย” (Meaning generator) อย่างเท่าเทียมกัน เนื่องจากความหมายมิได้ถูกสร้างไปในขั้นตอนของผู้ผลิตเท่านั้น หากแต่ได้ถูกสร้างในขั้นตอนของผู้รับสารด้วย กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารนั้น ความหมายจะถูกสร้างขึ้น 2 ครั้ง ครั้งแรกในช่วงผู้ผลิต และครั้งที่ 2 ในช่วงผู้รับสาร โดยที่ในแต่ละช่วงจังหวะทั้ง 3 ที่กล่าวมานั้น ล้วนมีกฎเกณฑ์ของตัวเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการเข้ารหัสทางโทรทัศน์ (The Codes of Television)

John Fiske กล่าวว่า แม้ว่าเหตุการณ์ต่างๆ ในโลกจะเป็นไปโดยธรรมชาติ แต่ทว่าวิธีการเลือกเฉพาะบางเหตุการณ์มาแล้ว และวิธีการเล่า (การนำเสนอ/รายงาน) นั้นมิใช่เรื่องที่เป็นไปอย่างธรรมชาติ แต่ทว่าเป็นเรื่องที่ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรมเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยอย่างแน่นอน (สุภาพร เพชรศิริ, 2535 : 1) ดังนั้นในการผลิตรายการโทรทัศน์จึงจำเป็นอย่างมากที่จะต้องคัดเลือกเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งมานำเสนอ ซึ่งเมื่อสามารถเลือกเหตุการณ์ใดมานำเสนอได้แล้วนั้น ขั้นตอนต่อไปคือจะมีกระบวนการอย่างไรในการนำเหตุการณ์นั้นมานำเสนอโดยวิธีการผลิตด้วยเทคนิคโทรทัศน์ ซึ่งต้องมีกระบวนการในการเข้ารหัส หรือมาสร้างความหมายอย่างไรที่จะทำให้ผู้รับสาร สามารถรับสารได้ตรงกับสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการ

ดังนั้นการสร้างความหมายหรือเข้ารหัสจึงเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิต ตัวสาร และ ผู้รับสาร ซึ่งเป็นแหล่งของบริบทที่ตัวสารจะเข้าไปมีความสัมพันธ์ร่วมอยู่ในสาระบบของความหมายต่างๆ ที่เป็นส่วนประกอบอยู่ในโลกแห่งวัฒนธรรมของเรา การเข้ารหัสหรือการสร้าง ความหมายมีโครงสร้างแบ่งเป็นลำดับชั้นต่างๆ ดังตารางต่อไปนี้ (John Fiske, 1996 : 4-6)

ตารางแสดงการเข้ารหัสทางโทรทัศน์ระดับต่างๆ

การเข้ารหัสในระดับต่างๆ	กระบวนการเข้ารหัส	รหัส	ตัวอย่างการเข้ารหัสใน ระดับต่างๆ
<u>ระดับแรก</u> “ความเป็นจริง” (Reality)	เหตุการณ์ที่จะถ่ายทอด ทางโทรทัศน์ได้รับการ เข้ารหัสโดย	รหัสทางสังคม (Social Code)	การแต่งกาย พฤติกรรม ลักษณะ การพูดจา ลักษณะท่าทาง การ แสดงออก เสียง เป็นต้น
<u>ระดับที่สอง</u> การนำเสนอภาพตัวแทน (Representation)	สิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้รับการ เข้ารหัสทางเทคนิคการ นำเสนอทางโทรทัศน์ซึ่ง จะถ่ายทอดรหัสการ นำเสนอตัวแทนความเป็น จริงตามธรรมเนียม	รหัสทางเทคนิค (Technical Code) รหัส ขบวนการนำเสนอ (Convention Representation Code)	ภาพและเสียง การเล่าเรื่อง ปมขัดแย้ง การกระทำ บท สนทนาฉาก การแสดง
<u>ระดับที่สาม</u> อุดมการณ์ (Ideology)	ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ถูกจัด ให้มีความสอดคล้องกับ การยอมรับทางสังคม	รหัสทางอุดมการณ์ (Ideology Code)	ปัจเจกชนนิยม เชื้อชาติ ชนชั้น วัตถุนิยม ทุนนิยม เป็นต้น

ในระดับแรก “ความเป็นจริง” เป็นสิ่งที่ได้รับการเข้ารหัส แล้วโดยวัฒนธรรมหนึ่งๆ แม้ จะมีความเป็นจริงที่เป็นวัตถุดิบ และความเป็นจริงในเชิงประจักษ์อยู่ก็ตาม แต่การรับรู้ความเป็น จริงไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นสากล หรือเป็นวัตถุดิบ “ความเป็นจริง” ในวัฒนธรรมใดๆ ก็ตาม ล้วน เป็นผลผลิตของรหัสทางวัฒนธรรมนั้นๆ ดังนั้น “ความเป็นจริง” ที่ได้รับการเข้ารหัสแล้วนั้นจึงถูก ถ่ายทอดทางโทรทัศน์โดยรหัสทางเทคนิค และธรรมเนียมต่างๆ ในการนำเสนอของสื่อซึ่งถูก นำมาใช้เพื่อถ่ายทอด “ความเป็นจริง” ออกมาได้ 2 แบบนั่นคือ 1) สามารถถ่ายทอดโดยใช้ เทคโนโลยี 2) เป็นตัวสารที่มีความเหมาะสมทางวัฒนธรรมสำหรับผู้ชมโทรทัศน์ที่อยู่ในวัฒนธรรม นั้น

รหัสทางสังคมในระดับของ “ความเป็นจริง” คือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมทั้ง ด้านรูปลักษณะภายนอก เช่นหน้าตา การแต่งกาย ลักษณะท่าทาง การพูดจา ภาษาที่ใช้หรือด้าน เหตุการณ์ ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่นพฤติกรรมที่แสดงออกตามสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของแต่ละ

บุคคล ภัยธรรมชาติ ภัยที่เกิดจากอุบัติเหตุ และภัยที่เกิดจากความประมาทเลินเล่อต่างๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนสามารถเลือกมานำเสนอผ่านทางสื่อได้

โดยการเข้ารหัส ในระดับที่ 2 นั่นคือ รหัสทางเทคนิค การนำเสนอทางเทคนิคของสื่อโทรทัศน์โดยการสร้างความหมายหรือการเข้ารหัสที่ไม่เพียงเป็นภาพเหตุการณ์เท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่สามารถระบุและวิเคราะห์ให้เห็นได้ เช่น การเลือกสรรของผู้ผลิตที่จะให้ความหมายกับสิ่งที่ถูกถ่ายทอดออกมาว่ามีการเลือกสถานที่อย่างไร รูปลักษณ์ของแต่ละคน หรือการเลือกสรรของช่างภาพ เช่นการจับภาพโฟกัส ระยะห่าง การเคลื่อนไหว (ของกล้องและเลนส์) การวางกล้อง หรือการเลือกมุมกล้องและเลนส์อย่างไร เช่น การเกิดอุบัติเหตุรถชนบนท้องถนน เพื่อการเล่าเรื่องถึงความน่ากลัวของอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นได้กับทุกคนทุกชนชั้นถ้าปราศจากความระมัดระวัง

ในระดับที่ 3 ideology codes สำหรับรหัสการนำเสนอภาพตัวแทนความเป็นจริงตามธรรมเนียมปฏิบัติและทางอุดมการณ์ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างรหัสทั้ง 2 ประเภทนี้เป็นสิ่งลวงตาและมองเห็นได้ยาก และมีลักษณะเป็นงานวิจารณ์ เช่นการที่นางเอกจะต้องคอยถามพระเอกในเรื่องต่างๆ แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์เรื่องความเป็นใหญ่ของเพศชายเป็นต้น

การที่จะเข้าใจกระบวนการขึ้นลงของรหัสต่างๆ ข้างต้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ “ความเป็นจริง” การนำเสนอภาพตัวแทนความเป็นจริงทางเทคนิค และอุดมการณ์รวมตัวกันอยู่อย่างสอดคล้องกัน เพื่อให้คนดูเกิดความเข้าใจในหลายๆ ด้าน เช่น 1) การชี้แนะด้านการดำเนินชีวิตให้ เป็นไปตามแบบแผน มีมุมมองที่กว้างขึ้น 2) การตอกย้ำถึงการทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น หรือเป็นเอกภาพตามธรรมชาติ การวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์เป็นวิธีการที่พยายามแสดงให้เห็นถึงระดับชั้นต่างๆ ของความหมายที่ได้รับการเข้ารหัสว่ามีการจัดโครงสร้างไว้อย่างไรในรายการโทรทัศน์

ดังนั้นการนำ “ความเป็นจริง” มานำเสนอโดยผ่านเทคนิคทางโทรทัศน์โดยการเข้ารหัส เพื่อสื่อความหมายให้คนดูทางโทรทัศน์ทางบ้านเข้าใจนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษากระบวนการในการเข้ารหัสสร้างความหมายโดยการเข้ารหัสทางเทคนิคทางโทรทัศน์

สุภาพร โพธิ์แก้ว (1993) ได้ทำศึกษาภาพตัวแทนของเมืองไทยในโทรทัศน์ออสเตรเลีย โดยทำการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวโทรทัศน์เกี่ยวกับเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 และได้สรุป กลยุทธ์การวางขอบเขตแห่งความหมายในข่าวโทรทัศน์ ประกอบด้วย

1.การจัดการกับภาพ (Visual Manipulation) หมายถึงการใช้อุปกรณ์และเครื่องมือ เป็นวิธีการในการสร้างอิทธิพลต่อคนดูให้มีปฏิกิริยาต่อภาพตามเจตน์จำนงของผู้ส่งสาร เครื่องมือ ทั้งหมดที่จะถูกนำมาใช้จะประกอบด้วยกลุ่มกลยุทธ์ใหญ่ๆ 2 กลุ่มคือ

1.1 composition of image (การจัดองค์ประกอบภาพ)

การใช้เครื่องมือนี้หมายถึงกระบวนการจัดองค์ประกอบต่างๆ ในภาพ เช่น ตัวละคร/ผู้ปรากฏตัวในภาพ สถานที่/ฉากกิจกรรมในภาพนั้น โดยการจัดวางตำแหน่งทั้งทางกายภาพและทาง สังคมไว้ให้สัมพันธ์กับมุมมอง/ตำแหน่งที่แน่นอนอันหนึ่งของผู้ดู ซึ่งหมายความว่า เป็นการกำหนด จุดยืนและมุมมองของคนดูนั่นเอง โดยผ่านเทคนิคทางภาพดังนี้

- การใช้มุมกล้องในแนวดิ่ง (Camera Angle) เนื่องจากผู้ดูทุกคนมีรหัสเดียวกับผู้ถ่ายภาพคือ หากมีการใช้มุมกล้องจากที่สูงและถ่ายกกลงมา คนดูจะได้รับความรู้สึกว่ายู่เหนือสิ่ง/คนที่อยู่ในภาพ ถ้าถ่ายด้วยมุมกล้องที่อยู่ต่ำกว่า และถ่ายชันขึ้นขึ้นมา คนที่อยู่ในภาพก็จะมีฐานะเหนือกว่า วิธีการกำหนดมุมกล้องเช่นนี้สอดคล้องกับ ประสบการณ์ที่เป็นจริงในการดูของคนทั่วไป

ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ภาพในข่าวโทรทัศน์พบว่า มีภาพที่ถูกถ่ายทั้งด้วย มุมกล้องสูงและต่ำตามลักษณะของเนื้อหา โดยมีบางภาพที่อาจจะเกิดจากความตั้งใจ ของผู้ถ่ายเช่น ภาพทหารที่กำลังเดินหน้าเข้าหาฝูงชนจะถูกถ่ายจากมุมต่ำและถ่ายชัน ขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นว่าอำนาจระหว่างทหารกับประชาชนนั้นไม่เท่าเทียมกัน โดย ทหารเป็นฝ่ายมีอำนาจเหนือกว่า ภาพที่ถูกถ่ายกดยกจากมุมกล้องสูงจะเป็นภาพของผู้ ชุมชนที่ถูกยิงตายและถูกจับกุม

- ระยะ ใกล้ชิดในการใช้มุมกล้องในแนวนอน (Proximity) ระยะใกล้ไกลของภาพ เป็นระบบสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเกี่ยวข้องกับคนดูดังคำกล่าวที่ว่า “เป็นเรื่องใกล้ ตัว/ใกล้ตัว” การถ่ายแบบ close-up, medium shot, long-shot ไม่ได้เป็นเพียง ระยะทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังถูกใส่ความหมายให้เป็นความใกล้ไกลทางจิตใจ และอารมณ์อีกด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการเน้นความสำคัญของเรื่องราวและการดึงคนดู เข้ามามีส่วนร่วมด้วย

ผลการวิจัยพบว่าในระยะแรกๆของการเสนอข่าวโทรทัศน์นั้นจะเป็นภาพแบบ long-shot (ถ้าระยะไกล) เป็นส่วนใหญ่ แต่ในระยะหลังๆ จะมีการใช้ภาพที่ถ่ายในระยะใกล้มากขึ้นทุกที

- Identification เมื่อเราดูภาพยนตร์ มุมกล้องจะเป็นตัวกำหนดจุดยืนของคนดูว่าจะให้คนดู “เป็นฝ่าย” (Identify) กับตัวละครตัวใดในเรื่อง หากมุมกล้องพาคนดูตามหลังผู้ร้ายไป คนดูก็ต้องมองไปจากมุมของผู้ร้ายและเป็นฝ่ายผู้ร้ายไปโดยปริยาย ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า มุมกล้องที่ใช้กันจะทำให้คนดู (Identify) กับฝ่ายผู้ชุมนุมประท้วงเป็นส่วนใหญ่
- การมีปฏิสัมพันธ์แบบจินตนาการ (Imaginary Interaction) เทคนิคดังกล่าวนี้เกือบคล้ายๆ กับเรื่อง Identification หากทว่ามีความชัดเจนกว่าคือ เทคนิคของการถ่ายภาพ นอกจากจะพาคนดูตามหลังกับตัวละครบางตัวในเรื่องแล้ว ยังทำให้คนดูสร้างจินตนาการว่า ได้มีปฏิสัมพันธ์ (interaction) กับตัวละครหรือกับเหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่อง กล่าวคือ นอกจากจะยืนอยู่มุมเดียวกับกล้องแล้ว คนดูยังคิดอย่างเดียวกับ รู้สึกอย่างเดียวกับ และอาจจะมีส่วนร่วมไปอย่างเดียวกับตัวละครที่ผู้ชม identify ด้วยตัวอย่างของเทคนิคด้านข่าวที่ถูกนำมาใช้บ่อยครั้งคือ “การหันมาหาผู้ดูโดยตรง” (direct address) ดังเช่นที่เราคุ้นเคยกันในชีวิตประจำวันในการดูข่าว เมื่อผู้รายงานข่าว กล่าวว่า “ท่านผู้ชมทางบ้านครับ...” ผลการวิจัยจะพบว่า มีตัวละครมากมายในข่าวที่จะ “เรียกผู้ชม” เข้าไปหาโดยตรงเช่น ผู้อ่านข่าว ผู้รายงานข่าว ประชาชนผู้ให้สัมภาษณ์ พยานในเหตุการณ์ หรือผู้เชี่ยวชาญ ผู้สันักตกรรม ฯลฯ เมื่อเวลาถ่ายภาพบุคคลเหล่านี้พูดกับผู้ชมทางบ้านโดยตรง (ผ่านกล้อง) กรณีที่ชัดเจนที่สุดในตัวอย่างที่ศึกษา คือ การถ่ายภาพคนเจ็บที่มองมาที่กล้อง และมีเสียงของตัวคนเจ็บเองพูดให้ผู้ชมทราบ โดยตรงว่า “สิ่งที่พวกเราต้องการก็มีเพียงแต่ประชาธิปไตยเท่านั้น”

1.2 Juxtaposition of image (การวางตำแหน่งของภาพ)

หมายถึงการนำเอาภาพต่างๆ มาเรียงไว้กันเอาไว้ ทั้งนี้เนื่องจากธรรมชาติของข่าวโทรทัศน์ นั้น จะประกอบด้วยเอาภาพที่ถ่ายแยกๆ กันมาเรียงร้อยเข้าเอาไว้ด้วยกันให้เป็นเรื่องขึ้นมา การที่จะตีความภาพทั้งหมดที่ถูกนำมาถ้อยร้อยเข้าด้วยกันออกมาในลักษณะใดย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการเรียงร้อยและบริบทของภาพนั้น ซึ่งมีกลยุทธ์ที่ถูกนำมาใช้ในการจัดการกับภาพอยู่ 3 อย่างดังนี้

- การสร้างข้อสรุปจากการเห็นภาพย่อยๆ ที่สั่งสมกันมา (Generalization through Cumulation) เนื่องจากธรรมชาติของภาพนั้นจะชวนให้ผู้ดูนำไปสู่ข้อสรุปได้ยากกว่าภาษา ทั้งนี้เพราะภาษา (verbal) มีเทคนิคหลายอย่างที่จะช่วยในการสร้างข้อสรุปรวม (generalization) เช่น การใช้คำสรรพนาม หรือคำรวมๆ เช่น เป็นธรรมชาติของมนุษย์ ประชาชนทั้งหลาย ฯลฯ แต่ทว่าภาพนั้นจะบ่งบอกถึงแต่สิ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม ดังนั้น เทคนิคที่ภาพจะต้องกระทำก็คือต้องดึงตัวละครจากลักษณะ “ปัจเจก” ให้ขึ้นไปสู่การเป็น “ภาพรวม” เช่น ภาพของพลตรีจำลอง ศรีเมือง ซึ่งถ้าถ่ายอย่างธรรมดา ก็เป็นพลตรีจำลองเฉยๆ แต่เมื่อกล้อง close-up ไปที่ภาพพลตรีจำลองที่กำลังนั่งหลับตาแบบบริกรรมแล้วถ่ายเลื่อนมา close-up ที่มีมือที่มีสายประคำซึ่งพลตรีจำลองกำลังสวมอยู่ ภาพเช่นนี้ยกระดับพลตรีจำลองจากการเป็น “ปัจเจก” คนหนึ่ง ให้กลายเป็นภาพตัวแทนของผู้รักสงบ เคร่งศาสนาและทำการประท้วงอย่างสันติ เป็นต้น

- การนำภาพมาวางคู่กันให้ดูเสมือนว่าเป็นเหตุเป็นผลกัน (Propinquity for Causality) อันที่จริงภาพเป็นสื่อที่มีขีดจำกัดที่จะบอก “ความเป็นสาเหตุผลลัพธ์” ในตัวเองไม่ได้ เหมือนสื่อภาษาที่สามารถระบุได้เลยว่า “เพราะสาเหตุนี้ ดังนั้น...” ดังนั้นจึงต้องมีวิธีการเรียงร้อยภาพให้นำไปสู่ความหมายของการเป็นสาเหตุและผลลัพธ์ด้วยการนำเข้ามาคู่กัน

ตัวอย่างที่พบในการวิจัยคือ ภาพของผู้ประท้วงที่ทำกิจกรรมหลายๆ อย่าง เช่น ทำลายข้าวของสินทรัพย์ของทางราชการ จุดไฟเผา/การปะทะของแก๊งค์มอเตอร์ไซด์ ฯลฯ ภาพเหล่านี้จะถูกนำมาวางหลังภาพที่ประชาชนถูกยิงและถูกจับกุม วิธีวางภาพแบบนี้ทำให้ผู้ชมสามารถเชื่อมโยงได้ว่าอะไรเป็นเหตุ และอะไรเป็นผลลัพธ์ของเหตุการณ์

- การใช้ภาพเพื่อสร้างความเชื่อมโยงจินตนาการ (associational Juxtaposition) เป็นการจับภาพมาคู่กันไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม และนำพาให้ผู้ชมเชื่อมโยง 2 ภาพนั้นเข้าด้วยกัน แม้จะไม่ใช่เหตุผลต่อเนื่องกัน แต่ก็บ่งบอกเป็นนัยๆ ว่า สองเรื่องนั้นมีความเกี่ยวข้องกันอยู่ ผลการวิจัยพบว่าในเหตุการณ์ที่มีความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายนั้น กลยุทธ์แบบนี้นำมาใช้อย่างมาก ตัวอย่างเช่น มีภาพของฝูงชนปรากฏอยู่ทางด้านขวาของจอ และมาปรากฏหลังจากภาพของกองทหารที่มาจากด้านซ้ายของจอ การวางภาพคู่กันแบบนี้ ก็แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายเช่นกัน

2. **Paradigmatic analysis** กลยุทธ์นี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่ใช้ในการคัดเลือกเหตุการณ์ (selection) และการจำแนกประเภทเหตุการณ์ให้รวมกันเป็นหมวดหมู่ (categorisation) การวิเคราะห์ภาพข่าวโทรทัศน์มีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้

- a. เนื่องจากเหตุการณ์ที่จะนำมาเป็นข่าวได้นั้นต้องประกอบด้วยความใหม่สด (recent) เป็นเรื่องของชนชั้นนำของสังคม (elite) เป็นเรื่องในทางลบ (negative) และเป็นเรื่องแปลกประหลาด

ภาพข่าวโทรทัศน์เรื่องเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 นั้นเมื่อถูกนำเสนอได้มีการคัดเลือกที่ตรงตามคุณสมบัติของข่าวที่ระบุเอาไว้หลายประการ เช่น

- คุณสมบัติของความสดใหม่ ดังปรากฏในคำบรรยายภาพข่าวว่า “วันนี้เมื่อคืนนี้...” หรือวิธีการให้นักข่าวของตนรายงานสดจากพื้นที่ที่จะ โดยผ่านโทรศัพท์ หรือส่งมาเป็นภาพแบบต่างๆ ก็ตาม

- คุณสมบัติของเรื่องร้ายๆ ในทางลบ ในการเปิดข่าวพฤษภาคม 2535 นั้นผู้อ่านข่าวจะนั่งอยู่หน้าจอ โดยมีภาพข้างหลังเป็นแผนที่ประเทศไทยสีแดง พร้อมกับตัวอักษรเขียนว่า “ประท้วง” (Protest) จากนั้นมีคำบรรยายประกอบว่า “ได้เกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นอีกครั้งหนึ่งที่เมืองหลวงของประเทศไทย...” อีกสถานีหนึ่งใช้คำบรรยายว่า “ในประเทศไทยเกิดเหตุการณ์นองเลือดที่คล้ายกับเหตุการณ์นองเลือดที่จตุรัสเทียนอันเหมิน...”

การใช้ภาพประกอบข่าวและคำบรรยายข่าวดังกล่าวนี้ บ่งบอกว่าผู้ส่งสารต้องการจะให้เหตุการณ์พฤษภา 2535 นี้มีลักษณะรุนแรงร้ายแรง และเลวร้าย เหมือนเหตุการณ์ร้ายแรงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทุพภิกขภัย น้ำท่วม ภูเขาไฟระเบิด หรือการจลาจลทางการเมืองที่เคยเกิดขึ้นมา การที่ข่าวนำเสนอ “จุดร่วม” ของเหตุการณ์นี้กับเหตุการณ์อื่นๆ ที่เคยเกิดขึ้นมา แทนที่จะเน้น “จุดต่าง” เพื่อประสงค์จะตีกรอบให้ผู้รับสารตีความหมายตามที่ผู้ส่งสารต้องการ

- b. การตอกย้ำมายาคติเรื่องความเป็นกลาง Myth of objectivity ที่เชื่อว่าข่าวคือความจริงแบบดิบๆ ปราศจากการปรุงแต่งใดๆ ทั้งสิ้น เทคนิคที่นำมาใช้เพื่อการนี้ คือการปล่อยเสียงให้บุคคลในข่าวได้ออกเสียงเอง หรือให้ตัวนักข่าวพูดบรรยายว่าตนกำลังอยู่ที่ไหน ด้วยการใช้น้ำเสียงจริงในขณะนั้นเป็นต้น

- c. มีเทคนิคประการหนึ่งของทฤษฎีสัญลักษณ์วิทยาที่เรียกว่า Metonymy คือการที่องค์ประกอบเล็กๆ น้อยๆ จะถูกเลือกมาเพื่อแทนความเป็นจริงทั้งหมด เทคนิคดังกล่าวนี้ถูกนำมาใช้มากเช่นกัน

3. การวิเคราะห์แบบ Syntacmatic จะเกี่ยวข้องกับการเลือกผสมผสาน (combination) และกระบวนการเล่าเรื่อง (Narrativist) การวิเคราะห์แบบนี้จะสนใจกับองค์ประกอบต่างๆ ของการเล่าเรื่องเช่น ใครเป็นคนเล่า โครงเรื่องของการเล่าเรื่องเป็นอย่างไร ใช้เสียงอะไรมาเล่า ใช้ภาพอะไรมาเล่า เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์พบว่า แม้ในทางทฤษฎีจะมีการแยกแยะระหว่างเรื่องจริงกับเรื่องที่แต่งขึ้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ทว่าในทางปฏิบัติก็แทบจะแยกไม่ออกว่าในขณะที่ข่าวนั้นเป็นเรื่องของคนจริงๆ ที่มีตัวตน แต่ทว่าวิธีการเล่านั้นก็ราวกับว่าเป็นเรื่องแต่งแบบละคร เพราะไม่ว่าจะดู actions ดู คำพูด ดูปฏิกิริยา (reactions) ของตัวละครนั้นจะถูกนำเสนอในแบบของละคร (dramatize) รวมทั้งบทบาทต่างๆ ของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ก็จะถูกกำหนดให้มีบทบาทเหมือนกับบทของตัวละคร กล่าวคือ มีบทของพระเอก บทของผู้ช่วยพระเอก บทของผู้สังหาร เป็นต้น

เมื่อการวิเคราะห์องค์ประกอบย่อยๆ ของโครงสร้างการเล่า ผู้วิจัยได้พบว่ามีองค์ประกอบของตัวละคร ภาพที่ใช้ (ฉาก) แก่นเรื่องที่มีความขัดแย้ง การดำเนินเรื่อง จุดไคลแมกซ์ และผลลัพธ์สุดท้าย บทสนทนา ซึ่งพิสูจน์ว่า การเล่าข่าวนั้นก็มีได้แตกต่างไปจากการเล่าละครเท่าใดนัก

นอกจากนั้นการเล่าเรื่องดังกล่าว ผู้เล่าเองก็มีเป้าหมายที่จะนำผู้ชมไปสู่ข้อสรุปในเรื่อง ลึกบางประการ ดังตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ “ข้อสรุปสุดท้าย” ในเรื่องเล่าดังกล่าว เช่น ประเทศไทยยังไม่ได้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง และมีความขัดแย้งระดับรุนแรงนองเลือดอยู่บ่อยครั้ง แม้ว่าเศรษฐกิจของประเทศไทยจะเจริญเติบโตอย่างน่าพอใจ แต่ยังคงต้องการประชาธิปไตยแบบตะวันตกอยู่ ฯลฯ หรือข้อสรุปที่เป็นสังขรณ์อย่างยิ่งว่า “ประชาธิปไตยแบบตะวันตก” นั้นเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในขณะนี้ เป็นต้น

4. การประกอบสร้างความหมายและความเป็นจริงทางสังคม

Peter Berger และ Thomas Luckman ได้แบ่งโลกของเราออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ

โลกแห่งความเป็นจริง (World of Reality) คือ โลกที่เราสามารถสัมผัสได้ด้วยตนเอง ด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ไม่ว่าจะเป็สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งความฝัน

โลกแห่งความหมาย (World of Meaning) คือ ความรู้ (Knowledge) ที่เราได้รับมาเพียงบางส่วนของโลกแห่งความเป็นจริง เนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถหาความแน่นอนจากความเป็นจริงอย่างเช่นเราไม่สามารถสัมผัสให้เข้าใจ ได้ความเป็นจริงตามธรรมชาติของ “ความรัก” ว่าเป็นอย่างไร และความรักในสังคมแต่ละสังคมเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ มนุษย์จึงต้องสร้างโลกแห่งความหมายขึ้นเพื่อที่จะอธิบายได้ว่า ความรักคืออะไร โดยความหมายที่ได้ก็คือ ความรู้ในเรื่องหนึ่งๆ และเมื่อความรู้ที่ได้มีการสะสมมากขึ้นเรื่อยๆ ก็จะกลายเป็นคลังความรู้ (Stock of knowledge) ขึ้น ซึ่งทำให้มนุษย์สามารถกำหนดท่าทีต่อสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ได้ และจะกลายเป็น “ความเป็นจริงทางสังคม” ในที่สุด

Adoni & Mane (อ้างใน จีรวรา อุษากุล, 2536 : 13) ได้แบ่งความเป็นจริงออกเป็น 3 ลักษณะ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. Objective social reality คือ ความเป็นจริงที่เราสามารถสัมผัสได้ด้วยประสบการณ์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกภายนอก ซึ่งเราได้เผชิญในฐานะที่เป็นจริง
2. Symbolic Social Reality คือความเป็นจริงที่ถูกแสดงออกมาในรูปแบบของสัญลักษณ์ เช่น ศิลปะ เอกสาร หรือเนื้อหาในสื่อ ซึ่งความเป็นจริงชนิดนี้มีมากมาย สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ความสามารถของบุคคลในการรับรู้ และแยกแยะสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง
3. Subjective Social Reality คือความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในทัศนะของตัวผู้มอง นั่นก็คือความเป็นจริงที่ได้รับแบบ Objective และ Symbolic มารวมกันเข้า กลายเป็นแบบ

subjective อาจกล่าวได้ว่า ความจริงจะถูกนำเสนอได้ในรูปแบบของสัญลักษณ์ และนำไปสู่จิตสำนึกของแต่ละบุคคล

ในเรื่องของการสร้างความเป็นจริงนั้น มีการพูดถึงกันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับการที่สื่อมวลชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นจริงในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากในโลกนี้มีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถที่จะเข้าไปมีประสบการณ์หรือสัมผัสกับความเป็นจริงต่างๆ เหล่านั้นได้โดยตรง สื่อมวลชนจึงได้เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการที่จะถ่ายทอด หรือนำเสนอความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในโลกผ่านกระบวนการต่างๆ ของสื่อมวลชน นับตั้งแต่การเลือกสรร การตัดต่อ ไปจนถึงขั้นการนำเสนอสู่สาธารณชน

สิ่งต่างๆ ที่เราได้รับรู้ผ่านทางสื่อมวลชนนั้นก็คือสิ่งที่ Walter Lippmann ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Public Opinion ในปี 1992 ว่าสื่อมวลชนนั้นได้ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ในหัวของมนุษย์ (The picture in our head) ซึ่งเป็นโลกที่เกี่ยวกับความเป็นจริงภายนอก และเขาเห็นว่า การนำเข้ามาซึ่ง

ข่าวสารต่างๆ ของสื่อมวลชนมักจะไม่ตรงกับความเป็นจริง ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจผิด บิดเบือน หรือแม้แต่จะก่อให้เกิดภาพในหัวที่ผิดเกี่ยวกับ โลกภายนอก

ในทัศนะของ Lippmann มนุษย์มักจะมีการกระทำที่อยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่คิดว่าเป็น สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับมาจากสื่อมวลชน ไม่ใช่บนพื้นฐานของสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ ซึ่งความหมายของสิ่งเหล่านี้และการตีความ (โดยผ่านทางสื่อมวลชน) ในทัศนะของ Melvin L. Defleur (1989) เห็นว่า บ่อยครั้งที่มักจะไม่ค่อยตรงกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง อันอาจนำไปสู่ พฤติกรรมการตอบสนองที่ไม่เหมาะสม และไม่สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงของโลกภายนอก และ เขา เห็นว่าความหมายของคำว่า “สื่อมวลชน” ที่ Lippmann เสนอว่าหมายถึงสื่อหนังสือพิมพ์นั้น น่าจะครอบคลุมถึงสื่อประเภทวิทยุและ โทรทัศน์ด้วย

ในขณะที่ Murphy นั้นมองว่าเรามักตอบสนองต่อแง่มุมที่ผิดๆ เกี่ยวกับสภาพความเป็นจริง รอบตัวเรา ข้อมูลผิดๆ ที่ได้มานั้น เป็นทางหนึ่งที่ทำให้ภาพในหัวของเราถูกบิดเบือน ประสิทธิภาพของเราแต่ละคนได้สร้างให้เกิดภาพความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับโลก และสารเดียวกันก็อาจจะมี ความหมายต่างกันในแต่ละคน

ขวัญเรือน กิติวัฒน์ (2530:48) นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน กล่าวว่า “สาร” ทางสื่อมวลชน หมายถึงชุดแห่งสัญลักษณ์ที่มีความหมายอ้างอิงถึง โลกของประสบการณ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ตัวแทนของสรรพสิ่งหรือสถานการณ์ของความเป็นจริงของโลกทางกายภาพและโลกทางสังคมที่แวดล้อมตัวเรา ดังนั้นสารของสื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และการสร้างความเชื่อเกี่ยวกับ สภาพความเป็นจริงทางสังคมให้เกิดขึ้นกับคนเรา โดยสื่อมวลชนมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการสร้าง การขยาย และต่อยอดความหมายที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดให้สรรพสิ่ง และสถานการณ์รอบตัวเรา ทั้งนี้ด้วย ในโลกอันกว้างใหญ่ไพศาลนั้น สรรพสิ่งและสภาวะการณ์ต่างๆ ในสังคม บางครั้งอยู่นอกเหนือ ขอบเขตแห่งการรับรู้และสัมผัสโดยตรงของคนเรา

การสะท้อนภาพความเป็นจริงทางสื่อมวลชน

สื่อมวลชนในฐานะสถาบันทางสังคมที่มีเอกลักษณ์ และลักษณะเฉพาะในการทำหน้าที่ด้านการสื่อสารข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชน โดยตรง โดยการสะท้อนภาพเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นนำเสนอให้ประชาชนได้รับทราบ สื่อมวลชนจึงเป็นตัวกลางระหว่างความเป็นจริงกับการรับรู้ของผู้รับสาร

Dennis McQuail กล่าวว่า สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงผู้รับสารกับความ เป็นจริงของชีวิต โดยมีลักษณะต่างๆ คือ

1. เป็นหน้าต่าง (window) เป็นหน้าต่างสู่ประสบการณ์ ทำให้เราเห็นสิ่งที่เกิดขึ้น โดยไม่มีการแทรกแซงหรืออคติ
2. เป็นผู้ตีความ (interpreter) ซึ่งช่วยอธิบายเหตุการณ์ซึ่งไม่ปะติดปะต่อ และ เหตุการณ์ที่คลุมเครือ
3. เป็นเวที (platform) สำหรับข่าวสารและความคิด
4. เป็นตัวเชื่อมการปฏิสัมพันธ์ (interactive link)
5. เป็นเครื่องบ่งชี้ (signpost) ช่วยบอกวิธีและให้การแนะนำ
6. เป็นเครื่องกรอง (filter) เลือกเฉพาะประสบการณ์บางส่วนที่สนใจเป็นพิเศษและ คัดประสบการณ์บางส่วนออก ทั้งที่เป็นไปโดยเจตนาและเป็นไปตามขั้นตอน
7. เป็นกระจก (mirror) ช่วยสะท้อนภาพพจน์ของสังคม และมีการบิดเบือนด้วยการ เน้นสิ่งที่คนต้องการจะเห็นจากสังคมของตน
8. เป็นตัวสกัดกั้น (screen or barrier) ปิดบังความจริงเพื่อโฆษณาชวนเชื่อ

โดยสื่อมวลชนในฐานะตัวกลางจะเลือกกลั่นกรองก่อนการนำเสนอ จากแนวคิดนี้ สามารถอธิบายการสะท้อนภาพความเป็นจริงของสื่อมวลชนได้ว่า อาจจะไม่ถูกต้องหรือเป็นจริง เสมอไป ทั้งนี้เพราะในกระบวนการนำเสนอของสื่อมวลชนนั้นมีขั้นตอนการกลั่นกรองเนื้อหาว่าจะ เลือกอย่างไร และหลังจากกลั่นกรองเนื้อหาแล้ว จะมีเนื้อหาเพียงบางส่วนที่สื่อมวลชนเลือกมา นำเสนอ ซึ่งเป็นการสร้างความเป็นจริงทั้งหมดให้กับผู้รับสาร

ข่าวกับการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม(News as social construction of reality)

ซูทซ์ (Schutz 1962) ได้เขียนบทความเรื่อง On Multiple Realities ซึ่งมีผลกระทบ ต่อเนื้ออย่างมากต่อการพัฒนาของสำนักคิดทางสังคมวิทยาในเชิงตีความ ซูทซ์อธิบายว่า โลกทุกวันนี้ถูกทำให้แตกต่างกันเนื่องจากคนในสังคมไม่ยอมกันตัวเองออกจากสิ่งที่ตนยึดมั่นถือมั่น กล่าวคือ แทนที่จะสงสัยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทางสังคม ผู้กระทำในสังคมกลับไปยอมรับสิ่งที่ เป็นอยู่ของปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นภาวะวิสัยว่าเป็น “natural attitude” หรือเป็นทัศนคติที่ เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

โดยสรุปแล้ว ซูทซ์ ได้ย้ำว่าปัจเจกบุคคลหรือผู้กระทำทางสังคมได้เรียนรู้และยอมรับ ความเป็นจริงโดยการที่ทักเอาว่ามันเป็นความจริง (taken for grantedness) ในเรื่ององค์ประกอบ

พื้นฐานของชีวิตทางสังคมและเห็นว่าความเป็นจริงนั้นเป็นสิ่งที่หยาบยื่นให้แก่เราด้วยการเรียนรู้ความเป็นจริงแบบ “natural attitude” จึงทำให้ผู้กระทำทางสังคม “ทำงาน” ของตนอย่างกระฉับกระเฉง โดยคิดว่าพวกเขามีความเข้าใจต่อโลกอย่างเต็มเปี่ยมโดยใช้ความเข้าใจสร้างความหมายต่างๆ ขึ้นมาเอง เช่น นักข่าวทำข่าวขึ้นเพื่อที่จะสร้างความหมายและความเข้าใจ เมื่อเขาตัดสินใจได้ว่าเรื่องไหนเป็นข่าวได้ เรื่องไหนเป็นข่าวไม่ได้ ตามความคิดของซูทซ์แล้ว ผู้กระทำทางสังคมจะเป็นผู้สร้างความหมายและความเข้าใจร่วมกันในเรื่องระเบียบทางสังคมสิ่งสมที่ละน้อยโดยผ่านงานหรือกิจกรรมที่พวกเขาทำ

เบอร์เกอร์ และลักแมน (Berger and Luckman 1967) ได้ศึกษาในเรื่อง “The social Construction of Reality” โดยสานต่อแนวคิดของ ซูทซ์ ในเรื่อง “natural attitude” เบอร์เกอร์และลักแมน พูดถึงโลกว่าเป็นสิ่งที่ถูกหยาบยื่นให้แก่เราโดยที่ผู้ที่อยู่มาก่อนเราหรือบรรพบุรุษเรา และมองว่าโลกเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในองค์กรของเราจากปฏิสัมพันธ์ในการทำงานที่เป็นกิจวัตรประจำวัน และความต่อเนื่องของเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน เช่น นักข่าวใช้ประสบการณ์ในอดีตที่เขาสั่งสมมาโดยตลอดมาใช้ในการตัดสินใจพิจารณาเรื่องที่อยู่ในมือของเขาในตอนนี้ว่ามีคุณค่าพอที่จะเป็นข่าวได้หรือไม่

เบอร์เกอร์ และลักแมน ได้อธิบายถึงวิธีที่องค์กรกำหนดหรือสร้างความเป็นจริงที่เป็นภาวะวิสัยไว้ว่า ความหมายทางสังคมนั้นถูกกำหนดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ของคนในองค์กรนั้นๆ ที่เกิดขึ้นเป็นกิจวัตรประจำวัน และถูกถ่ายทอดให้แก่คนในองค์กรนั้นในรูปแบบของกฎเกณฑ์และวิธีการในการจัดการเรื่องต่างๆ และกฎเกณฑ์เหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือการกระทำของคนในองค์กรนั้นๆ ดังนั้นจึงเป็นผลให้คนในองค์กรยอมรับ และเรียนรู้ถึงวิธีในการจัดการกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่ามันเป็น “the way to do thing” นั่นเอง คนจึงทำตามในสิ่งที่คนอื่นๆ เคยทำมาโดยปราศจากข้อสงสัยหรือค้นหาที่มาว่าเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนี้ นอกจากนั้นเบอร์เกอร์ และลักแมนยังได้กล่าวถึงความหมายทางสังคมนั้นอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปจากบริบทเดิม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความหมายของค่านั้นถูกถ่ายทอดไปอย่างไร และขึ้นอยู่กับ “ระบบสัญญาณ” (code) ที่สังคมเป็นผู้สร้างขึ้นอย่างมีกฎเกณฑ์และเป็นที่ยอมรับกันในสังคมนั้นๆ ด้วยว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

การ์ฟิงเกิล และซิคอเรล (Garfinkel 1967; Cicourel 1964, 1973) นักคิดทางสังคมในเชิง ethnomethodology หรือ “วิธีวิทยาการแบบชาวบ้าน” ซึ่งแนวคิดนี้ศึกษาถึงวิธี (method) ที่ผู้คนใช้ในการทำความเข้าใจ (make sense) กับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และศึกษาถึงวิธีที่ผู้คนเหล่านั้นปฏิบัติตนหรือกิจกรรมต่างๆ ตามความเข้าใจหรือทัศนะของตน ได้ทำการศึกษาถึงวิธีการ (metod) ที่นักข่าวใช้ในการจัดการหรือทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันให้ออกมาในรูปแบบของข่าวว่า นักข่าวรู้หรือเข้าใจอย่างไรว่า เหตุการณ์ไหนเป็นข่าวได้ และ

เหตุการณ์ไหนที่นำมาเป็นข่าวไม่ได้โดยใช้แนวคิด “Reflexivity” และแนวคิด “Indexicality” ในการอธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่า

แนวคิด “Reflexivity” นั้นอธิบายว่า นักข่าวอยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรืออยู่ในบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และนักข่าวได้ถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้อยู่ในรูปของข่าวโดยผ่านสื่อเพื่อรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้สาธารณะชนรับทราบ นักข่าวจะสร้างความเข้าใจ (make sense) ได้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยที่เหตุการณ์นั้นสามารถที่จะสะท้อน (reflex) ความเป็นจริงหรือสร้างความจริงได้ด้วยตัวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเอง

แนวคิด “Indexicality” นั้นอธิบายว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นครั้งแรกนักข่าวไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือกล่าวได้ว่าตัวของนักข่าวไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งแรก แต่เมื่อนักข่าวต้องการนำเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นมาถ่ายทอดให้แก่สาธารณะชนทราบโดยผ่านสื่อในรูปของข่าว นักข่าวจำเป็นต้องมีการกล่าวอ้างหรือท้าวความเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งแรกนั้นให้เป็นที่เข้าใจหรือเป็นที่ยอมรับร่วมกันเสียก่อน ข่าวที่นำเสนอใหม่นั้นจึงจะเป็นที่เข้าใจหรือสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นได้

Tuchman (1978) ได้ทำการศึกษาพบว่าการเสนอข่าวของสื่อมวลชน ซึ่งเขาเสนอความคิด News as a construction of reality พบว่า ข่าว แท้จริงแล้วคือความเป็นจริงที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเนื่องจากผู้รายงานข่าวได้สร้างความหมายให้กับเรื่อง หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งจะพิจารณาหยิบยกเรื่องที่น่าจะเป็นข่าวขึ้นมา และเป็นผู้กำหนดรูปลักษณะของข่าว และวิธีการนำเสนอ ข่าวที่ปรากฏแก่สาธารณะชนจึงมิใช่เฉพาะข้อเท็จจริงของเหตุการณ์เท่านั้นแต่เป็นความจริงที่ถูกประกอบสร้างขึ้นบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ โดยผ่านกระบวนการสร้างความหมายของผู้รายงานมาแล้ว

จากมุมมองที่ว่าข่าวเป็นเนื้อหาของสื่อมวลชนที่ถูกสร้างขึ้นจากทัศนคติของผู้รายงานนั้น สุภาพร โพร้แก้ว (2541:131 อ้างถึงในสุกัญญา ศรีทิเพนทร์, 2544 : 17-18) ยังได้มองลึกลงไปถึงบทบาทการทำหน้าที่การรายงานข่าวของสื่อมวลชนที่ต้องผ่านกระบวนการตัดสินใจ คัดเลือก และประเมินค่าตั้งแต่การรับรู้แล้วตีความของผู้สื่อข่าวต่อเหตุการณ์ และผ่านกลวิธีในการถ่ายทอด หรือเทคนิคการบอกเล่าเรื่องราว กระบวนการเหล่านี้ได้แก่ การบวนการรับรู้ และตีความ (perception and interpretation) กระบวนการเลือกสรร (selectivity) และกระบวนการสร้างภาพความเป็นจริงทางสังคม (social construction of reality) โดยที่มนุษย์มีการรับรู้ต่อสรรพสิ่งต่างๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 อันได้แก่ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ นอกจากนี้ มนุษย์เรายังผ่านกระบวนการเรียนรู้

ทางสังคม และมีภูมิหลังแตกต่างกันไป สิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนดให้ใจของคนเราต่างกัน ดังเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์เดียวกัน คนเราอาจตีความและรับรู้ต่างกันไป เพราะใจคนเราต่างกัน จึงทำให้เห็นความจริงต่างกัน และเมื่อมีการรับรู้และตีความแล้วก็มีการเลือกที่จะเล่า

จากหนังสือ Making News ของ Gaye Tuchman (1978) เขาได้นำแนวคิดของ Goffmann Erving, 1974) ที่ได้อธิบายไว้ในงานเรื่อง Frame analysis มาอธิบายการปฏิบัติงานข่าวของสมาชิกในองค์กรว่า “frame” หรือกรอบคือ หลักการ หรือแนวทางที่องค์กรกำหนดให้เป็นหลักในการทำงาน เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานข่าวทุกคนจะต้องมีกรอบเพื่อนเป็นหลักในการพิจารณา ตัดสินใจว่าเรื่องใดที่ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ควรนำมาเสนอ อันเป็นการจัดการกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเจ้าหน้าที่ไม่ได้เข้าไปรับรู้ด้วยตนเอง หรือไม่มีประสบการณ์ตรง เพื่อสร้างให้กลายเป็นเหตุการณ์ที่มีความหมายขึ้นมา สามารถสร้างความเข้าใจได้ราวกับว่าได้ไปสัมผัสไปรู้ไปเห็นมาด้วยตนเอง ถ้านักข่าวปราศจาก “frame” เสียแล้ว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็เป็นเพียงเหตุการณ์หรือการพูดคุยที่ไม่มีมีความหมายอันใด ไม่สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นแต่อย่างใด

ส่วน “strip” เป็นแนวทางหรือหลักการในการจัดการกับเหตุการณ์ของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานข่าวแต่ละคน เพื่อสร้างให้เหตุการณ์นั้นเป็นข่าวขึ้นมา จึงอาจจะกล่าวได้ว่า frame และ strip เป็นหลักเกณฑ์ที่คนเราใช้ในการจัดระบบประสบการณ์ และแปลความหมายของเหตุการณ์ให้ผู้อื่นได้รับรู้ โดยมี frame เป็นกรอบกว้างๆ ทั่วๆ ไป ที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานข่าวในองค์กรทุกคนใช้ร่วมกัน และมี strip เป็นแนวทางที่แต่ละบุคคลกำหนดขึ้นเอง โดยอิงอยู่กับ frame

Goffmann Erving, 1974) สรุปว่า ในการทำข่าวจะเกิดกระบวนการขึ้น 2 กระบวนการในเวลาเดียวกันคือ

- กระบวนการแรก : สิ่งที่เกิดขึ้นถูกทำให้เป็นเหตุการณ์
- กระบวนการที่สอง : เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นถูกทำให้เป็นข่าว

Goffmann ได้อธิบายถึงวิธีการที่นักข่าวใช้สร้างความเป็นจริงทางสังคมว่า นักข่าวใช้ “documentary method of Interpretation” กล่าวคือ นักข่าวใช้วิธีการถ่ายทอด (transformation) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่ใช่การเข้าไปมีส่วนร่วม (association) ในเหตุการณ์นั้น เพื่อตีความหรือสร้างความหมายให้แก่เหตุการณ์นั้น โดยที่นักข่าวใช้ “documentary frame” ที่องค์กรนั้นกำหนดขึ้นและพยายามจำกัด “strip” ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่เป็นอัตวิสัยของนักข่าวให้น้อยลง นอกจากนั้นนักข่าวยัง

ได้นำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแบบตรงไปตรงมาให้เห็นว่านักข่าวมีความเป็นกลางและเหตุการณ์นั้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

Fiske and Hartley(1978) มีความเห็นว่าการสร้างความหมายในข่าวของสื่อมวลชนนั้นมีการผ่านกรอบความคิดระดับต่างๆ ต่อไปนี้

1. กรอบการทำงานด้านข่าว (News value, news quality)

กรอบการทำงานด้านข่าว คือ ตัวกรองชั้นแรกที่มีอิทธิพลต่อการเลือกสรรเหตุการณ์ที่จะมาเป็นข่าว เช่น คุณค่าทางข่าว (News value) เช่น คุณค่าทางข่าว หรือความถูกต้อง เทียงธรรม เป็นต้น ซึ่ง สาทิส เจียวชอุ่ม (2539) ได้กล่าวถึงแนวทางในการวินิจฉัยคุณค่าข่าวไว้ว่า จากคุณลักษณะที่สำคัญของข่าวคือ ความน่าสนใจ มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ผลกระทบดังกล่าวจะมีผลในวงกว้าง และมีความสำคัญทำให้ประชาชนสนใจใคร่รู้ อยากติดตาม ทั้งสองประการนี้ ผู้สื่อข่าว ต้องพิจารณาในทัศนะของผู้อ่าน คือข่าวนั้นต้องน่าสนใจสำหรับผู้อ่านและมีความสำคัญต่อผู้อ่าน และต้องเป็นข้อเท็จจริงที่มีความสด ทันสมัย สำหรับผู้อ่าน

2. กรอบความคิดส่วนบุคคล (Individual ideology)

นอกจากการตัดสินใจเลือกเหตุการณ์ที่จะมาเป็นข่าว โดยการพิจารณาถึงคุณค่าทางข่าวในขั้นแรกแล้ว สิ่งที่เป็นตัวกรองชั้นที่ 2 ในการเสนอข่าวของผู้สื่อข่าว คือกรอบความคิดส่วนบุคคล อันได้แก่ ทัศนคติ จุดยืน ตลอดจนจรรยาบรรณของผู้สื่อข่าว รวมถึงอุดมการณ์ทางวิชาชีพของแต่ละบุคคล ซึ่งอุดมการณ์พื้นฐานของปัจเจกบุคคลที่เข้ามามีส่วนสำคัญต่อการทบทวนที่รายงานข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะมีบทบาทสูงต่อกระบวนการเลือกสรร (selective) เพราะถือเป็นหน่วยย่อยสุดของการทำงานข่าวที่มีลักษณะเป็นทีม ประกอบด้วยผู้ร่วมงานหลายฝ่าย อย่างไรก็ตามบทบาทของกรอบความคิดระดับบุคคล จึงมิใช่กรอบความคิดอิสระโดยสิ้นเชิง หากเป็นกรอบความคิดรวบยอดจากหลากหลายบุคคลในองค์กรทั้งสิ้น

3. กรอบนโยบายของสถาบันที่เกี่ยวข้อง (Organization and institution involve)

กรอบนโยบายของสถาบันที่เกี่ยวข้อง เป็นตัวกรองที่ทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของผู้สื่อข่าว ได้แก่ นโยบายทางธุรกิจ หน่วยงานรัฐบาล เทคโนโลยี แนวทางและนโยบายองค์กรสื่อ กรอบนโยบายของสถาบันที่เกี่ยวข้องนี้อาจดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน หรือสวนทางกับกรอบความคิดส่วนบุคคลหรือไม่ก็ได้ แต่ถ้ากรอบความคิดทั้งสองระดับนี้มีทิศทางไม่ตรงกัน ก็มีแนวโน้มว่ากรอบความคิดส่วนบุคคลจะต้องปรับทิศทางให้สอดคล้องกับกรอบนโยบายของสถาบันที่เกี่ยวข้องเสมอ

4. กรอบความคิดทางสังคม วัฒนธรรม บรรทัดฐานและค่านิยม (Social, culture, norms, values)

กรอบความคิดทางสังคม วัฒนธรรม บรรทัดฐานและค่านิยมจะมีส่วนสำคัญต่อการกลั่นกรอง และสร้างความหมายในสื่อมวลชน การพิจารณาว่าข่าวบางข่าวอาจเหมาะสมกับวัฒนธรรมหนึ่ง แต่อาจจะไม่เหมาะสมที่จะนำเสนอในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง เช่นนี้เป็นต้น และยังรวมถึงการพิจารณาเลือกสรรเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับค่านิยมหรือบรรทัดฐานของสังคมมานำเสนอ และสร้างความหมายว่ามีความสำคัญต่อสาธารณะชนมากกว่า กรอบความคิดทางสังคม วัฒนธรรม บรรทัดฐานและค่านิยม จึงทำหน้าที่ตั้งแต่การรับรู้ การตีความ การเลือกสรร และการสร้างภาพความเป็นจริงทางสังคม หรือการสร้างความหมายให้กับเนื้อหา โดยอาศัยวิธีการถ่ายทอดและเทคนิคการเล่าเรื่องในรูปแบบต่างๆ

การนำเสนอข่าว การถ่ายทอดข่าวทางสื่อ จึงถือเป็นการเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมช่วงหนึ่งๆ ดังนั้นกลวิธีการเล่าเรื่องต่างๆ ให้น่าสนใจจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในการนำเสนอเรื่องราวในสื่อทุกประเภท

อคติ (กฤษณ์ ทองเลิศ, 2540 : 80-82)

บางครั้งในงานสื่อมวลชนเราจะพบ อคติ ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจของสื่อมวลชน ในทางพุทธศาสนาได้กล่าวถึงอคติ 4 ประการอันได้แก่ จันทาคติ เป็นความลำเอียงเพราะรัก โทสาคติ เป็นความลำเอียงเพราะชัง โมหาคติเป็นความลำเอียงเพราะหลง และภยาคติเป็นความลำเอียงเพราะกลัว สื่อมวลชนอาจนำเสนอข่าวโดยเจืออคติ จนเนื้อหาข่าวสารขาดความเที่ยงธรรม และอาจทำให้ผู้รับข้อมูลได้รับข้อมูลที่คลาดเคลื่อนได้ ทำให้เกิดข้อสรุปหรือการตัดสินใจที่ผิดพลาดจากข้อมูลที่ได้รับมา

จันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก เป็นธรรมดาที่สื่อมวลชนบางแขนงอาจเชียร์หรือชื่นชมคนบางคนหรือนักการเมืองบางคนเป็นพิเศษเพราะความรู้สึกใกล้ชิดกันเป็นส่วนตัว นักเขียนคอลัมน์อาจเป็นคนของพรรคการเมือง หรือหนักไปกว่านั้น สื่อบางอย่างเป็นที่ตั้งของนักการเมืองและพรรคการเมือง แน่แน่นอนว่าเขาย่อมเสนอข่าวสารที่ก่อให้เกิดผลดีต่อบุคคลเหล่านั้นเพื่อพวกพ้องของตัวเอง อันเป็นเพราะความรักในพวกพ้องของตัวเอง

โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง เมื่อมีความรักในพวกพ้องของตน ความชังในฝ่ายตรงข้ามย่อมเกิดขึ้น จนบางครั้งการนำเสนอข่าวของฝ่ายตรงข้ามจะเกิดขึ้นอย่างสาหัสเสียดแทงต่างๆ ที่ใน

ความเป็นจริงอาจจะไม่เป็นอย่างนั้น ทั้งฉันทาคติและโทสาคติ จึงเป็นเรื่องของความเป็นเจ้าของสื่อ ซึ่งอคติโดยผู้ถือกรรมสิทธิ์ย่อมหลีกเลี่ยงได้ยาก

โหมหาคติ ถ้าเอียงเพราะหลง นักข่าวอาจหลงในลาภ (ทั้งที่ควรและไม่ควรได้) การเขียนข่าวที่บิดเบือนอาจเป็นผลมาจากผลประโยชน์ของหนังสือพิมพ์หรือของนักข่าวเอง

ภยากติ ถ้าเอียงเพราะกลัว สื่อมวลชนบางแขนงอาจกลัวการคุกคามจากเจ้าของสื่อ มักพบว่า สื่อของรัฐมักจะนำเสนอข่าวสารต่อคนของรัฐ (รัฐบาลรักษาการ) ที่ไม่ค่อยจะก้าวร้าว ขณะเดียวกันก็พยายามวางตัวเป็นกลางด้วยความไม่แน่ใจว่า สมัยหน้า รมต.ประจำสำนักนายกรัฐมนตรีจากพรรคใดจะเข้ามาควบคุมดูแล เพราะฉะนั้นเพื่อความปลอดภัยของตัวเองก็จะรักษาความเป็นกลาง ส่วนกรณีของเอกชน บางครั้งนักข่าวก็ต้องนำเสนอข่าวที่สอดคล้องกับนโยบายของเจ้านาย เพราะมิฉะนั้นอาจจะตกงานได้

แนวคิดในเรื่องเชิงนฤมิตการสื่อสาร

เนื่องจากในระยะหลายปีที่ผ่านมา มีนักวิจารณ์และนักวิชาการหลายท่าน ให้ความเห็นว่า ข่าวโทรทัศน์ทุกวันนี้มิได้เป็นเพียงการรายงานเฉพาะข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ แต่ผู้รายงานเอาตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นๆ และกำหนดรูปแบบของเหตุการณ์ที่เป็นข่าวก่อนที่จะนำเสนอสู่สาธารณชน ข่าวจึงเป็นเนื้อหาของสื่อมวลชนที่ประกอบสร้างขึ้นตามทัศนะของผู้รายงาน ดังจะเห็นได้จากข่าวโทรทัศน์ที่เลือกเสนอข่าวบางข่าว และบางแง่มุมเท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากมีเงื่อนไขในแต่ละสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป

ศิริชัย ศิริกาเยะ (2531) เสนอแนวคิดในเชิงนฤมิตการสื่อสารไว้ว่าการสื่อสารเป็นเรื่องอัตวิสัย เมื่อคนรับรู้ข้อมูลแล้วจะนำมาสร้างความหมาย (making sense) ด้วยตนเอง สารจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสังเกตของมนุษย์ซึ่งมีข้อจำกัดทางด้านอวัยวะ เวลา สถานที่ และประสบการณ์ มนุษย์เราจึงสรรค้สารขึ้นมาเท่านั้น ซึ่งเรื่องนี้ Stewart ได้กล่าวไว้ว่า การที่เราจะเข้าใจกระบวนการสื่อสารของมนุษย์ได้ควรเริ่มจากการยอมรับความจริงที่ว่า มนุษย์รับรู้สิ่งต่างๆ จากมุมมองที่อยู่ภายใต้ตัวบุคคลนั่นเอง ดังนั้นข่าวจึงเป็นการรายงานที่มองจากบางแง่มุมเท่านั้น ศิริชัยศิริกาเยะ และ กาญจนา แก้วเทพ (2531:207) ได้กล่าวถึงงานศึกษาของ Galtung&Ruge (1965) ว่าปัจจัยสำคัญสำหรับการคัดเลือกข่าว มี 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยด้านองค์กร
2. ปัจจัยเกี่ยวกับประเภทของข่าว
3. ปัจจัยทางด้านสังคมวัฒนธรรม

สำหรับปัจจัยด้านองค์กร เป็นปัจจัยที่พบได้มากที่สุด หลีกเลียงได้ยากที่สุด และมีปัญหาอุปสรรคตามมา ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประเภทข่าว คือ การเลือกเหตุการณ์ที่เข้าได้กับความคาดหวังส่วนหนึ่งของผู้ชม (หมายความว่า เข้าได้กับเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นแล้วในอดีต)

ส่วนปัจจัยด้านสังคม-วัฒนธรรม คือการให้คุณค่าข่าวกับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีอำนาจและมีบทบาทสูงในสังคม หรือชาติที่เป็นชาติชั้นนำ เป็นต้น ทำให้เราสามารถคาดเดาถึงเนื้อหาข่าวได้ว่า ข่าวต้องไม่เป็นเรื่องเกี่ยวกับคณธรรมศาสนาญาติที่ไม่ใช่ชนชั้นนำ ไม่มีความสำคัญทางการเมือง ไม่ใช่เรื่องที้อยๆ เกิดขึ้นในระยะเวลายาวนาน และไม่ตื้นตื้นเร้าใจ

ปัจจุบันได้พบว่าผู้ที่สามารถควบคุมเครือข่ายทางการสื่อสารได้จะเป็นผู้มีอำนาจ หรืออีกนัยหนึ่ง ข่าวสารที่ถูกต้องเที่ยงตรง จะเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจที่ถูกต้องอันเป็นที่มาของความแข็งแกร่ง หรือเสถียรภาพทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ ทั้งนี้ โดยมีสถาบันสื่อมวลชนเป็นตัวเชื่อมโยงสถาบันต่างๆ ทางสังคมเข้าด้วยกัน ซึ่งผลกระทบจากการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนบ่อยครั้งพบว่า จะส่งผลต่อการกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ ฯลฯ อันเป็นผลผลิตมาจากการใช้อำนาจทางการเมืองซึ่งจะมีผลกระทบต่อประชาชนอย่างเลี่ยงไม่ได้ บางครั้งการนำเสนอข่าวสารจากสื่อมวลชนสร้างความสั่นคลอนให้กับผู้ใช้อำนาจรัฐ บางครั้งช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพให้กับผู้ปกครอง ด้วยเหตุนี้ทำให้สัมพันธภาพระหว่างสื่อมวลชนกับผู้มีอำนาจของรัฐมีลักษณะลุ่มๆ ดอนๆ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และยุคสมัย แต่ประวัติศาสตร์ของการสื่อสารทางการเมืองมักพบว่าการได้มาซึ่งอำนาจหรือการคงไว้ซึ่งเสถียรภาพทางการเมืองกับการควบคุมสื่อมวลชนมักจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มุกดาวรรณ ศักดิ์บุญญ์ 2535 ได้ทำการวิเคราะห์การสร้างความเป็นจริงทางการเมือง ผ่านทางสื่อวีดีโอในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 เพื่อศึกษาภาพความเป็นจริง และวิธีการสร้างภาพความเป็นจริง ผลการวิจัยพบว่า วิธีการนำเสนอภาพของความเป็นจริงของวีดีโอเทปของแต่ละฝ่าย มีความแตกต่างกันไป ตามวัตถุประสงค์ขององค์กรผู้ผลิต โดยมีการนำวิธีการทางสัญลักษณ์แห่งของการคัดเลือกภาพ การใช้ถ้อยคำ การใช้เสียงเพลง และดนตรีประกอบมาใช้ในการสร้างความเป็นจริง

ดวงทิพย์ วรพันธ์ 2531 ได้ทำการวิจัยเรื่องข่าวโทรทัศน์ เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม วิธีแพร่กระจาย และการรับรู้ พบว่าสภาพแวดล้อมทางการเมือง กฎหมาย เศรษฐกิจ และสังคม ต่างก็มีผลต่อการเสนอข่าวโทรทัศน์ การเมืองมีผลในการร่างกฎหมายควบคุมการนำเสนอข่าว เศรษฐกิจมีผลต่อการอุปถัมภ์หรือสนับสนุนรายการข่าว ทำให้สถานีสามารถทำกำไรและเลี้ยงสถานีให้อยู่รอด บรรณาธิการข่าวของทุกสถานี ต่างคัดเลือกข่าวออกอากาศอย่างระมัดระวัง

นันทลักษณ์ นาคะ โฆษิตสกุล (2543) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดประเด็นข่าวโทรทัศน์ระหว่างศูนย์ข่าวภูมิภาคของศูนย์ข่าวภูมิภาคทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ช่อง 7 และสทท11 ที่มีการรายงานข่าวจากภูมิภาคออกอากาศทั่วประเทศ รวมถึงมีเกณฑ์ที่มีความสัมพันธ์กับการพิจารณาคัดเลือกประเด็นข่าวและจัดวาระข่าวภูมิภาคระหว่างสถานีแม่ข่ายกับศูนย์ข่าว ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการผลิตข่าวภูมิภาคเริ่มจาก การวางแผนการผลิตข่าว การปฏิบัติงานข่าว การคัดเลือกข่าว ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกประเด็นข่าวภูมิภาคคือ นโยบายสถานีโทรทัศน์ ช่วงเวลาและระยะเวลาในการนำเสนอ ผู้มีอิทธิพลในพื้นที่และศาสนา

ซูทซ์ (Schutz 1962) ได้เขียนบทความเรื่อง On Multiple Realities ซึ่งมีผลกระทบต่อเนื้ออย่างมากต่อการพัฒนาของสำนักคิดทางสังคมวิทยาในเชิงตีความ ซูทซ์อธิบายว่า โลกทุกวันนี้ถูกทำให้แตกต่างกันเนื่องจากคนในสังคมไม่ยอมรับตัวเองออกจากสิ่งที่ตนยึดมั่นถือมั่น กล่าวคือ แทนที่จะสงสัยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทางสังคม ผู้กระทำในสังคมกลับไปยอมรับสิ่งที่เป็นอยู่ของปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นภาวะวิสัยว่าเป็น “natural attitude” หรือเป็นทัศนคติที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

โดยสรุปแล้ว ซูทซ์ ได้ย้ำว่าปัจเจกบุคคลหรือผู้กระทำทางสังคมได้เรียนรู้และยอมรับความเป็นจริงโดยการทึกทักเอาว่ามันเป็นความจริง (taken for grantedness) ในเรื่ององค์ประกอบพื้นฐานของชีวิตทางสังคมและเห็นว่าความเป็นจริงนั้นเป็นสิ่งที่หยาบยื่นให้แก่เราด้วยการเรียนรู้ความเป็นจริงแบบ “natural attitude” จึงทำให้ผู้กระทำทางสังคม “ทำงาน” ของตนอย่างกระฉับกระเฉง โดยคิดว่าพวกเขามีความเข้าใจต่อโลกอย่างเต็มเปี่ยม โดยใช้ความเข้าใจสร้างความหมายต่างๆ ขึ้นมาเอง เช่น นักข่าวทำข่าวขึ้นเพื่อที่จะสร้างความหมายและความเข้าใจ เมื่อเขาตัดสินใจได้ว่าเรื่องไหนเป็นข่าวได้ เรื่องไหนเป็นข่าวไม่ได้ ตามความคิดของซูทซ์แล้ว ผู้กระทำทางสังคมจะเป็นผู้สร้างความหมายและความเข้าใจร่วมกันในเรื่องระเบียบทางสังคมสิ่งสมที่ละน้อย โดยผ่านงานหรือกิจกรรมที่พวกเขาทำ

การฟังและซิคอเรล (Garfinkel 1967: Cicourel 1964, 1973) นักคิดทางสังคมในเชิง ethnomethodology หรือ “วิธีวิทยาการแบบชาวบ้าน” ซึ่งแนวคิดนี้ศึกษาถึงวิธี (method) ที่ผู้คนใช้ในการทำความเข้าใจ (make sense) กับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และศึกษาถึงวิธีที่ผู้คนเหล่านั้นปฏิบัติตนหรือกิจกรรมต่างๆ ตามความเข้าใจหรือทัศนะของตน ได้ทำการศึกษาดังวิธีการ (method) ที่นักข่าวใช้ในการจัดการหรือทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันให้ออกมาในรูปแบบของข่าวว่า นักข่าวรู้หรือเข้าใจอย่างไรว่า เหตุการณ์ไหนเป็นข่าวได้ และเหตุการณ์ไหนที่นำมาเป็นข่าวไม่ได้โดยใช้แนวคิด “Reflexivity” และแนวคิด “Indexicality” ในการอธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่า

แนวคิด “Reflexivity” นั้นอธิบายว่า นักข่าวอยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรืออยู่ในบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และนักข่าวได้ถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้อยู่ในรูปแบบของข่าวโดยผ่านสื่อเพื่อรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้สาธารณะชนรับทราบ นักข่าวจะสร้างความเข้าใจ (make sense) ได้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยที่เหตุการณ์นั้นสามารถที่จะสะท้อน (reflex) ความเป็นจริงหรือสร้างความจริงได้ด้วยตัวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเอง

แนวคิด “Indexicality” นั้นอธิบายว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นครั้งแรกนักข่าวไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือกล่าวได้ว่าตัวของนักข่าวไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งแรก แต่เมื่อนักข่าวต้องการนำเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นมาถ่ายทอดให้แก่สาธารณะชนทราบโดยผ่านสื่อในรูปแบบของข่าว นักข่าวจำเป็นต้องมีการกล่าวอ้างหรือท้าวความเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งแรกนั้นให้เป็นที่เข้าใจหรือเป็นที่ยอมรับร่วมกันเสียก่อน ข่าวที่นำเสนอใหม่นั้นจึงจะเป็นที่เข้าใจหรือสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นได้

Kurt & Gladys Lang ได้ทำการศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง กับสิ่งที่ผู้ชมได้เห็นทางโทรทัศน์โดยศึกษากรณีการจัดขบวนพาเหรดต้อนรับการกลับบ้านของนายพล MacArthur ในวันที่ McArthur Day ปี 1952 (นายพลผู้นี้เป็นวีรบุรุษในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และช่วงสงครามเกาหลี)

Kurt & Gladys ทำการศึกษาโดยให้คนไปสังเกตและมีส่วนร่วมในขบวนพาเหรด ในขณะที่อีกคนหนึ่งคอยชมภาพเหตุการณ์ทางโทรทัศน์ พบว่าคนที่ไปร่วมในเหตุการณ์จริงบอกว่า เป็นเหตุการณ์ที่แสนจะน่าเบื่อ มีเพียงคนเล็กน้อยที่ไปรอดูและทำนายพลก็นั่งอยู่แต่ในรถ โบกมือและก็ผ่านไป ในขณะที่คนที่ดูทางโทรทัศน์บอกว่าเป็นงานที่แสนจะยิ่งใหญ่ น่าตื่นตาตื่นใจ เต็มไปด้วยผู้คนที่มาห้อมล้อม แสดงความยินดีกับทำนายพล

Kurt & Gladys สรุปการศึกษาว่า โทรทัศน์ได้นำเสนอในสิ่งที่เรียกว่าการเสนอมุมมองที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของโทรทัศน์ ซึ่งไม่อาจจะมองเห็นได้ในเหตุการณ์จริงๆ โดยใช้วิธีการคัดเลือกภาพเหตุการณ์ที่จะนำเสนอ ตลอดจนใช้มุมกล้องเข้าช่วยในการถ่ายภาพ

จากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยข้างต้นสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การรายงานข่าวโทรทัศน์เหตุการณ์ปล้นคลังอาวุธหน่วยทักษิณพัฒนาระหว่างวันที่ 28 เมษายน - 5 พฤษภาคม 2546” ในการวิเคราะห์เนื้อหาข่าว และการประกอบสร้างความหมายในข่าว ว่าในกระบวนการทำข่าวโทรทัศน์นั้นมีปัจจัยต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง หรือเป็นปัจจัยที่เข้ามาเป็นตัวกำหนดการทำงานของสื่อข่าวรวมถึงการนำเสนอข่าวแก่ผู้รับสารในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านตัวผู้สื่อข่าวเอง นโยบาย สภาพแวดล้อมทางการเมือง กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงวิธีการทางสัญญา ทั้งในแง่ของการคัดเลือกภาพ การใช้ถ้อยคำ การใช้เสียงประกอบมาใช้ในการสร้างความหมายให้กับเหตุการณ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย